

RIKTLINJER FÖR HANDLÄGGNING AV EKONOMISKT BISTÅND

INLEDNING	5
RIKTLINJERNAS SYFTE OCH TILLÄMPNING	5
<i>Utgångspunkter för arbetet</i>	5
<i>Barnperspektiv</i>	5
<i>Kvinnofridsperspektiv</i>	6
<i>Principer för handläggningen</i>	6
<i>Lagstiftning mm.</i>	6
2. ALLMÄNT OM UPDDRAGET.....	7
HJÄLP TILL SJÄLVFÖRSÖRJNING	7
<i>Förutsättningar för rätt till försörjningsstöd</i>	7
<i>Avslag på ansökan om försörjningsstöd</i>	8
<i>Överklagningsrätten</i>	8
PRÖVNING AV RÄTTEN TILL EKONOMISKT BISTÅND	8
<i>Är förutsättningarna för bistånd uppfyllda?</i>	8
<i>Är den sökande rent ekonomiskt berättigad till försörjningsstöd eller kan behovet tillgodoses på annat sätt? ...</i>	8
<i>Vilket bistånd ska beviljas?</i>	9
<i>Noggrannhet vid handläggningen</i>	9
<i>Förebygga felaktiga utbetalningar</i>	9
3. FÖRSÖRJNINGSSTÖD.....	10
RIKSNORM	10
<i>Personliga kostnader</i>	10
<i>Gemensamma kostnader</i>	11
<i>Förhöjning av normen</i>	11
ÖVRIGT FÖRSÖRJNINGSSTÖD - I FÖREKOMMANDE FALL OCH TILL SKÄLIG KOSTNAD	12
<i>Boende</i>	12
<i>Hushållsel</i>	12
<i>Hemförsäkring</i>	13
<i>Avgift till fackförening och arbetslöshetskassa</i>	13
<i>Arbetsresor</i>	13
BOENDEKOSTNADER	14
<i>Hysesrätt</i>	14
<i>Bostad förmedlad via boendestöd</i>	15
<i>Bostadsrätt eller villa</i>	15
<i>Bostadsrätt eller villa vid beroende av försörjningsstöd längre än sex månader eller då försäljning av bostaden inte bedöms som skälig</i>	15
<i>Andrahandsboende</i>	15
<i>Inneboenderum</i>	16
<i>Delad lägenhet/ hushållsgemenskap</i>	16
<i>Ungdomar boende i föräldrahemmet utan egna inkomster och som tecknat hyresavtal</i>	17
<i>Övriga boendeformer</i>	17
FÖRSÖRJNINGSSTÖD VID VISTELSE PÅ INSTITUTION	17
<i>Avgift vid sjukhusvård</i>	17
<i>Rättspsykiatrisk utredning</i>	17
<i>Rättspsykiatrisk vård</i>	18
<i>Kriminalvård</i>	18
<i>Särskilda boenden</i>	18
NÖDPRÖVNING OCH AKUT BISTÅND/REDUCERAT FÖRSÖRJNINGSSTÖD.....	18
<i>Vid avslag på försörjningsstöd</i>	18
<i>Sökanden har haft tillräckliga inkomster</i>	18
<i>Övrigt reducerat försörjningsstöd</i>	19

<i>Personer som tillfälligt vistas i kommunen</i>	19
UTLANDSVISTELSE/VISTELSE UTANFÖR KOMMUNEN	19
4. BISTÅND TILL LIVSFÖRING I ÖVRIGT	21
ALTERNATIV MEDICIN.....	21
BARNOMSORGSavgift/FRITIDSHEMSVERKSAMHET 0-9 ÅR	21
BEGRAVNINGSKOSTNAD	21
<i>Avliden som omfattas av lag om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA)</i>	22
FLYTTKOSTNADER	22
FÄRDTJÄNSTavgift.....	22
GLASÖGON ELLER KONTAKTLINSER.....	22
HEMTJÄNSTavgift	22
HEMUTRUSTNING.....	23
<i>Kompletterande hemutrustning</i>	23
<i>Grundutrustning</i>	23
<i>Begränsad grundutrustning</i>	23
<i>Hel grundutrustning</i>	24
<i>Vitvaror</i>	24
JURIDISKA KOSTNADER OCH STÄMPELavgifter	24
<i>Advokatkostnader/ rättsskydd</i>	24
STÄMPELavgifter	24
KLÄDER OCH SKOR UTÖVER VAD SOM INGÅR I FÖRSÖRJNINGSSTÖDET	25
<i>Klädutrustning inför institutionsvistelse</i>	25
<i>Behov av särskilda kläder eller skor</i>	25
<i>Skyddskläder</i>	25
LEGITIMATION	25
LÄKARVÅRD OCH MEDICINKOSTNAD	25
MAGASINERINGSKOSTNAD.....	25
<i>Magasinering längre än sex månader</i>	25
MAMMOGRAFI/CELLPROV	26
PASS.....	26
PSYKOTERAPIKOSTNADER MM.....	26
RESOR	26
<i>Semester, rekreationsresor, lägerverksamhet, koloni mm</i>	26
<i>Resa till begravning</i>	26
<i>Återföreningsresor</i>	27
<i>Återvandringsresor</i>	27
<i>Resor i samband med umgänge med barn</i>	27
<i>Akuta resor/vistas tillfälligt i kommunen</i>	27
REPARATIONSKOSTNADER	28
SKULDER.....	28
<i>Hyresskulder</i>	28
<i>Hyresskulder i tidigare boende</i>	29
<i>Elskulder</i>	29
<i>Skuld till a-kassa</i>	29
<i>Skuld till Försäkringskassan</i>	29
<i>Skuld till medicin och läkarvård</i>	29
<i>Andra skulder</i>	29
SANERING AV BOSTAD	29
STUDIELITTERATUR	30
SPÅDBARNsutrustning	30
TANDVÅRD	30
<i>Akut tandvård</i>	30
<i>Årlig undersökning/förebyggande tandvård</i>	30
<i>Nödvändig mer omfattande tandvård</i>	31
TEKNISKA HJÄLPMEDEL	31

TELEFONABONNEMANG	31
<i>Depositionsavgift</i>	31
UPPEHÅLLSTILLSTÅND.....	32
5. OLIKA GRUPPERS RÄTT TILL FÖRSÖRJNINGSTÖD	33
SAMMANFATTNING AV SOCIALTJÄNSTENS MÖJLIGHETER ATT STÄLLA KRAV.....	33
4 kap 1 § SoL.....	33
4 kap 4 § SoL.....	34
HANDLÄGGNING AV BISTÅND TILL ARBETSLÖSA	34
Att stå till arbetsmarknadens förfogande.....	34
Arbetslösa med otillräcklig föräldrapenning.....	35
Arbetslösa med sociala och medicinska problem.....	35
Sjukskrivna	36
Personer med psykisk ohälsa.....	36
Personer med missbruksproblem.....	36
STUDERANDE	36
Vuxna studerande i grund- eller gymnasieskola/motsvarande	36
Svenska för invandrare.....	37
Dyslexiundervisning i sk SOL-kurser	37
Studerande på gymnasienivå eller liknande/Vuxna med ordinarie arbete	37
Övriga vuxna	37
Särskilda skäl.....	37
Särskilda skäl längre än tre månader.....	37
Orienteringskurser	38
ÖVRIGA STUDIER/SYSSELSÄTTNINGSPROJEKT.....	38
Arbetsmarknadsutbildningar	38
Sysselsättningsverksamheter	38
Studerande som har familj.....	38
Studerande under studieuppehåll	38
Anvisad praktik.....	39
Ungdomar under 21 år som går i skolan.....	39
Ungdomar under 21 år som går i skolan och har eget hushåll	39
PERSONER 65 ÅR OCH ÄLDRE	40
FÖRETAGARE	41
INSKRIVNA FÖR KRIMINALVÅRD ELLER RÄTTSPSYKIATRISK VÅRD	41
Hyreskostnad	41
Intensivövervakning med elektronisk kontroll – s.k. Fotboja	42
Kontraktsvård.....	42
Samhällstjänst.....	42
INSKRIVNA FÖR VÅRD ELLER BEHANDLING INOM SOCIALTJÄNSTEN	42
Reskostnader.....	43
UTLÄNDSKA MEDBORGARE.....	43
Med uppehållstillstånd	43
Utan uppehållstillstånd.....	43
Asylsökande	44
EU-medborgare.....	44
Registrering och ansökan om uppehållskort	45
Yrkesverksamma personer	45
Arbetsökande.....	45
Icke yrkesverksamma personer.....	46
Tillfällig vistelse	46
Akut nödsituation.....	46
VÄRNPLIKTIGA	46
ANVISNINGAR FÖR HANDLÄGGNINGEN	47
ALLMÄNT.....	47

REGISTRERING I IFO-REGISTRET	47
<i>Hushåll</i>	47
<i>Förekomst i IFO-registret</i>	47
<i>Orsakskoder</i>	47
<i>Avslutsorsaker</i>	47
ANSÖKAN.....	48
KONTROLLER	48
<i>Identitet och vistelse</i>	48
<i>Inkomster</i>	49
<i>Tillgångar</i>	49
<i>Arbetslösa</i>	49
INKOMSTBERÄKNING	49
<i>Inkomster som i sin helhet reducerar försörjningsstödet:</i>	49
<i>Inkomster som delvis reducerar försörjningsstödet:</i>	50
<i>Inkomster som inte reducerar försörjningsstödet:</i>	50
ÖVERSKJUTANDE INKOMST FRÅN TIDIGARE MÅNADER	50
ARBETSINKOMST FÖR SKOLUNGDOMAR.....	51
EKONOMISK BISTÅND TILL HUSHÅLL SOM HAR UPPDRAG SOM FAMILJEHEM	51
ÄLDREFÖRSÖRJNINGSTÖD	51
TILLGÅNGAR.....	51
<i>Bil</i>	52
<i>Bostadsrätt eller villa</i>	52
<i>Fritidshus</i>	53
<i>Bankmedel, aktier, obligationer</i>	53
<i>Pensionssparande</i>	53
<i>Barns tillgångar</i>	53
UTGIFTER.....	53
GRUNDFÖRUTSÄTTNINGAR FÖR FÖRSÖRJNINGSTÖD	54
HUSHÅLLSTYPER	54
<i>Sammanboende med hushållsgemenskap</i>	54
GIFTA MEN EJ SAMMANBOENDE	54
<i>Delad bostad och ungdom som bor hemma</i>	54
<i>Familjer där gymnasieungdom studerar på annan ort</i>	55
<i>Inneboende</i>	55
<i>Underårig som bildat familj</i>	55
<i>Hushåll med underåriga barn</i>	55
<i>Hushåll där barn bor växelvis hos föräldrarna</i>	55
DOKUMENTATION	56
<i>Grundutredning och genomförandeplan</i>	56
<i>Beslutsfattande</i>	56
<i>Kommunicering</i>	56
<i>Avslagsbeslut och överklagan</i>	56
ÅTERBETALNING.....	57
<i>Återkrav enligt 9 kap 1 § SoL</i>	57
<i>Återkrav enligt 9 kap 2 § SoL</i>	57
<i>Ersättningstalan</i>	57
<i>Eftergift understigande 10000 kronor</i>	58
<i>Eftergift överstigande 10 000 kronor</i>	58
ÅTERSÖKNING.....	58
BIDRAGSBROTT	58
<i>Polisanmälan</i>	58
<i>Återkrav p g a felaktigt utbetalt försörjningsstöd</i>	58
KLAGOMÅL	58

INLEDNING

Individ och familjenämnden har till stöd vid bedömningen av de vanligaste biståndsansökningarna utformat riktlinjer för 4 kap 1 och 2 §§ Socialtjänstlagen (SoL).

Riktlinjerna är inte heltäckande utan nya behov och ansökningar kan uppstå. Arbetsutskottet utgör då delegat och prövar ansökan.

I riktlinjerna regleras vem som utgör delegat i olika ärenden. I de ärenden arbetsutskottet är beslutsnivå för bifall på ansökan, kan enhetschef/konsulent fatta beslut om avslag. I ärenden där tjänsteman utgör delegat gäller det för bifall och avslag.

I texten vid rubrikerna är det angivet när handläggaren inte är delegat.

Västerås Stads riktlinjer ska ses som vägledande och ett komplement till Socialstyrelsens allmänna råd om ekonomiskt bistånd (SOSFS 2003:5)

Riktlinjernas syfte och tillämpning

Riktlinjerna anger vad som är skälig levnadsnivå i normalfallet men ska inte tolkas som absoluta regler. Enligt socialtjänstlagen ska en individuell behovsprövning alltid göras och om sakliga skäl föreligger motiverar detta avsteg från riktlinjerna. Utgångspunkten vid den individuella behovsprövningen är vad som skiljer den enskilde från andra i samma situation med hela kommunen som jämförelseunderlag. De krav som ställs på den biståndssökande ska anpassas efter dennes individuella förmåga och förutsättningar.

Rättsliga utslag i domstol ska fortlöpande beaktas.

Utgångspunkter för arbetet

Reglerna i socialtjänstlagen innebär att var och en i första hand är skyldig att själv försöka tillgodose sitt behov och att det ekonomiska biståndet ska vara en tillfällig hjälp. Grunden är därför att den enskilde ska klara sin försörjning på egen hand genom arbete. Den som är arbetslös och söker bidrag ska erbjudas ett strukturerat stöd i att söka arbete för att på så sätt uppnå egen försörjning.

Genom det ekonomiska biståndet ska den enskilde tillförsäkras en skälig levnadsnivå. I förarbeten till lagen sägs att nivån för biståndet inte ska överstiga vad en låginkomsttagare i allmänhet har råd att kosta på sig. Vad som är skäliga kostnader när det gäller de dagliga levnadsomkostnaderna inom ramen för riksnormen finns angivet i lagen. Vad som kan anses vara skälig levnadsnivå utöver riksnormen anges i lagen och dessa riktlinjer. Det gäller såväl kostnader inom försörjningsstödet som ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt. Bidrag utöver norm ska utges restriktivt.

Barnperspektiv

I bidragshushåll där det finns barn och ungdomar ska deras situation alltid uppmärksammas. När beslut rör barn ska barnens bästa alltid beaktas. I ärenden där det finns barn i familjen ska konsekvenserna för barnen alltid övervägas innan beslut fattas.

Barnens situation ska dokumenteras i utredningen och i fortlöpande journalanteckningar

Kvinnofridsperspektiv

Enligt stadens program för kvinnofrid ska våldsutsatta kvinnor och deras barn erbjudas stöd och hjälp från socialtjänsten. I arbetet med ekonomiskt bistånd är det viktigt att uppmärksamma det behov av hjälp som kan finnas i bidragshushållen i samband med mäns våld mot kvinnor i nära relationer och i samband med hedersrelaterat våld. Vid bedömning av rätten till bistånd i form av exempelvis skyddat boende får kvinnans ekonomi inte avgöra om behövliga biståndsinsatser ska beviljas eller ej. Vid prövning av rätten till ekonomiskt bistånd ska däremot alltid behovsbedömningen kompletteras med en ekonomisk prövning, dvs. om kvinnan själv har inkomster eller tillgångar som kan tillgodose hennes ekonomiska behov. Att hänvisa till mannens försörjningsskyldighet är olämpligt i det akuta skedet. I samband med familjevåld ska separata akter läggas upp på kvinnan och mannen.

Principer för handläggningen

Arbetet ska bedrivas rättssäkert och med tro på människans resurser. Handläggning och beslut ska präglas av respekt för den enskilde.

Lättillgänglig information om villkor och förutsättningar ska lämnas vid besök

En helhetsbedömning av den sökandes behov och förmåga ska alltid göras. Om en person eller familj är aktuell hos Individ och familj och det finns behov av flera typer av bistånd är handläggaren ansvarig för att hjälpa den sökande till rätt instans i organisationen.

Lagstiftning mm.

De lagar som främst reglerar verksamheten är socialtjänstlagen (SoL), förvaltningslagen (FL), sekretesslagen (SkrL) och kommunallagen (KL). Dessutom omfattas regler i en rad andra lagar som äktenskapsbalken (ÄktB), sambolagen, lag om registrerat partnerskap, föräldrabalken (FB), lag om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA), hälso- och sjukvårdslagen (HSL), lag om allmän försäkring (AFL), Bidragsbrottslagen m.fl. Verksamheten regleras även genom stadens övriga riktlinjer och styrdokument.

Det är inte möjligt att i dessa riktlinjer beskriva alla olika sorters situationer eller behov som kan tänkas uppstå. Riktlinjerna beskriver vanligt förekommande situationer och behov. I övrigt får en individuell prövning göras. Undantag kan alltid göras i akuta situationer eller för situationer när någon riskerar att hamna i nöd. Vägledning kan även inhämtas från Socialstyrelsens Allmänna Råd och Socialstyrelsens Handbok för ekonomiskt bistånd - Stöd för rättstillämpning och handläggning av ärenden inom den kommunala socialtjänsten. Vägledning kan också erhållas från prejudicerande domar och referat i JPsocialnet.

2. ALLMÄNT OM UPPDRAGET

Arbetet med ekonomiskt bistånd är ett tvådelat uppdrag
 Hjälpa människor att finna vägar till självförsörjning.
 Pröva rätten till ekonomiskt bistånd under tiden

Hjälp till självförsörjning

Arbetslinjen ska gälla. Enskilda ska kunna försörja sig genom arbete och vid behov stöttas för att klara detta. Arbetslinjen innebär att individens förmågor sätts i fokus, snarare än oförmågor. Utgångspunkten är att människor både vill och kan ta ansvar för sin egen försörjning. Därför blir verksamhetens främsta uppgift att genom aktiva insatser och genom motivations- och förändringsarbete skapa förutsättningar för den enskilde att ta detta ansvar. Enskilda kan inte välja att leva på bidrag framför att ta ett arbete. Den som inte kan arbeta ska genom samverkan med andra myndigheter erbjudas arbetsrehabilitering eller motiveras ansöka om sjukersättning om det finns förutsättningar till det.

Den enskilde ska erbjudas relevanta insatser och ställas inför krav på motprestationer utifrån sina förutsättningar. Verksamma insatser ska tillhandahållas både för att rehabilitera icke arbetsföra personer och för att stärka arbetsföra personers anställningsbarhet och inträde/återinträde på arbetsmarknaden. Krav på deltagande i en viss aktivitet ska alltid föregås av en individuell bedömning av den biståndssökandes behov och förmåga.

De insatser som ska erbjudas är beroende av vilket hinder för självförsörjning den enskilde har. Förutsättningar ska skapas för den enskildes inflytande och delaktighet i planeringen där fokus ska ligga på att undanröja försörjningshindret och på den snabbaste vägen till egen försörjning.

Arbets sättet ska vara strukturerat och en genomförandeplan ska alltid upprättas där det framgår vilka krav på motprestationer socialtjänsten ställer för att försörjningsstöd ska kunna utgå. Genomförandeplanen ska regelbundet följas upp. Planen ska justeras utifrån resultat och framgång. Nya insatser kan då beslutas.

Förutsättningar för rätt till försörjningsstöd

De allra flesta som har behov av försörjningsstöd saknar ett arbete. Den största andelen av dessa personer är arbetsföra och oförhindrade att börja arbeta direkt. Den som inte har en planerad arbets- eller studiestart ska erbjudas insatser för att öka möjligheterna att få arbete. För att vara berättigad till försörjningsstöd ska den sökande stå till arbetsmarknadens förfogande.

Sammanfattat innebär detta att den enskilde är inskriven på arbetsförmedlingen, aktivt söker arbete samt vid behov deltar i kompetenshöjande verksamhet, praktik, av kommunen anordnad verksamhet, svenskundervisning eller annan lämplig insats i enlighet med upp-rättad genomförandeplan. Människor har i regel betydande resurser även om det finns problem av olika slag. För att socialtjänsten ska ställa andra krav än de som ställs på arbetslösa ska problematiken vara allvarlig och omfattande. Sådana skäl är ett allvarligt missbruk och svår psykisk ohälsa.

Personer som av socialtjänsten bedöms som att de av sociala eller medicinska skäl är förhindrade att arbeta har oftast behov av insatser från andra enheter inom socialtjänsten eller från landstinget. För att vara berättigad till försörjningsstöd ska dessa personer medverka till planering i syfte att bli arbetsföra eller medverka till att få ersättning ur socialförsäkringssystemet. Det är inte sjukdomen i sig som bedöms utan arbetsförmågan.

För att arbetsförmåga ska godkännas vid sjukdom ska en person ha ett relevant läkarutlåtande som styrker oförmåga att arbeta eller delta i aktiviteter. Insatser ska erbjudas i samverkan med familjeläkare, försäkringskassa och psykiatrimottagningar. Det är viktigt att personer med försörjningsstöd får samma rehabiliteringsmöjligheter som personer med sjukpenning. För att vara berättigad till försörjningsstöd ska personen medverka till behandling och rehabilitering i syfte att bli arbetsföra. Vid långvarig eller kronisk sjukdom krävs medverkan till att ansöka om sjukersättning.

Avslag på ansökan om försörjningsstöd

Om den sökande inte bedöms uppfylla förutsättningarna för rätt till försörjningsstöd ska ansökan avslås.

Överklagningsrätten

Beslut om bistånd enligt 4 kap 1 § är möjlig att överklaga både till innehåll och omfattning enligt Förvaltningslagen (FL)

Prövning av rätten till ekonomiskt bistånd

Arbetet med ekonomiskt bistånd innebär i hög utsträckning myndighetsutövning med krav på rättsäkerhet, gemensamt förhållningssätt och likvärdiga bedömningar. Prövningen av rätten till bistånd görs i flera steg och en individuell behovsprövning ska alltid göras. Följande frågeställningar ska utredas:

Är förutsättningarna för bistånd uppfyllda?

En bedömning ska göras om den sökande kan anses uppfylla de krav som kan ställas på henne eller honom i syfte att uppnå självförsörjning.

Är den sökande rent ekonomiskt berättigad till försörjningsstöd eller kan behovet tillgodoses på annat sätt?

Egna inkomster, tillgångar, är någon annan försörjningsskyldig gentemot honom /henne, genom socialförsäkringssystemet, studiemedel, andra huvudmän, kriminalvården, arbetsförmedlingen etc.

Vilket bistånd ska beviljas?

Utöver riksnormen som fastställs av regeringen ska med utgångspunkt från lagen och stadens riktlinjer en bedömning göras av vilket behov som föreligger, och vad som är en skälig levnadsnivå för den enskilde.

Noggrannhet vid handläggningen

Handläggningen ska präglas av tydlig information, noggranna kontroller och korrekt dokumentation.

Förebygga felaktiga utbetalningar

Genom noggrann handläggning ska felaktiga utbetalningar av ekonomiskt bistånd motverkas. Felaktiga utbetalningar kan uppkomma av olika orsaker. De kan uppstå till följd av att den sökande medvetet lämnar oriktiga uppgifter, genom att den sökande saknar kunskap om regelsystemet eller genom brister i ärendehantering. Felaktiga utbetalningar ska förebyggas genom tydlig information och vägledning till de sökande om vad som gäller samt genom noggranna kontroller.

Uppgifter som alltid ska kontrolleras är identitet, medborgarskap, boende, folkbokföringsadress, vårdnadshavare för barn i hushållet samt om personen är anmäld som arbetsökande hos arbetsförmedlingen. Kontroll av inkomster och tillgångar, exempelvis bilinnehav, ska också alltid göras.

Rapporter har visat på några omständigheter som kan leda till felaktiga utbetalningar och som särskilt bör uppmärksammas. Det gäller att sökanden egentligen är sammanboende, att barn som uppges ingå i hushållet inte vistas i landet, att den sökande samtidigt uppbär ekonomiskt bistånd i annan kommun, har inkomster av svartarbete eller undanhåller inkomster och tillgångar. Det mest kostnadseffektiva är att göra nödvändiga kontroller redan innan beslut om utbetalning fattas. I de fall den enskilde obehörigt fått ekonomiskt bistånd eller fått bistånd med för högt belopp ska biståndet alltid återkrävas när det är möjligt enligt lag.

Om det finns anledning att misstänka att ett bidragsbrott har begåtts i samband med ansökan om ekonomiskt bistånd ska polisanmälan göras.

Om det framkommer att försörjningsstöd har utbetalts på felaktiga grunder ska pengarna återkrävas.

3. FÖRSÖRJNINGSSTÖD

Försörjningsstöd definieras i 4 kap. 3 § SoL. Försörjningsstöd består av två delar, riksnorm och övrigt försörjningsstöd till skäligena kostnader för ett antal regelbundet återkommande behovsposter.

Riksnorm

Västerås Stad följer den normnivå som regeringen årligen fastställer.

Kostnaderna för de olika normposterna bygger på Konsumentverkets konsumtions- och prisstudier för olika varor och tjänster.

I Västerås tillämpas inte någon sänkning av beloppen för att barn 0-6 år äter lunch i förskola.

Följande poster ingår i normen:

Personliga kostnader

Livsmedel

Utgångspunkten är en näringsmässigt fullvärdig och varierad kost. Det förutsätts att all mat tillreds hemma. Vissa halvfabrikat ingår samt inköp av allt matbröd. Hänsyn har tagits till att ensamhushåll beräknas ha en något högre kostnad eftersom det kan bli dyrare med mindre förpackningar.

Kläder och skor

Avser att täcka det vardagliga behovet av kläder och skor under hela året. Även kostnader för skoreparationer och viss kemtvätt ingår samt vissa tillbehör som paraply, armbandsur och väskor. Ryggsäckar för barn och skolungdomar ingår.

Lek och fritid

Avser sådana aktiviteter som det är rimligt att alla får möjlighet till. Aktiviteterna gäller både inomhus och utomhus, viss motion och kultur. För äldre barn och vuxna ingår kostnader för att t.ex. gå på bio, lyssna på musik, läsa böcker, dansa, gå på diskotek och besöka simhall. För yngre barn ingår leksaker, spel, pussel, böcker, biobesök m.m. I posten ingår också cykel, skidutrustning för längdåkning och skridskor. För yngre barn (under skolåldern) beräknas att cykel och skridskor köps begagnade.

Barn och ungdomsförsäkring

Denna normpost ingår endast i normerna för barn och ungdom.

Hälsa och hygien

Avser kostnader för den personliga hygien, t.ex. tvål, tandkräm, blöjor och mensskydd. Även produkter som t.ex. plåster och solskyddsmedel ingår. Kostnaderna omfattar även hårklippning. Kostnad för preventivmedel ingår inte.

Gemensamma kostnader

Förbrukningsvaror

Avser varor som behövs för rengöring av bostaden och vård och skötsel av kläder och skor, t.ex. disk- och tvättmedel, dammsugarpåsar, glödlampor och skokräm.

Dagstidning, telefon, TV-avgift mm.

I denna post ingår kostnader för en helårsprenumeration på en dagstidning, avgift för TV-licens och kvartals- och samtalsavgift för telefon eller kostnad för mobiltelefon och mobiltelefonsamtal. Posten omfattar också vissa kostnader för att skicka kort och brev. Kostnader för internetabonnemang och dator ingår inte.

Förhöjning av normen

Om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl kan försörjningsstödet enligt norm beräknas till en högre nivå. Det gäller när någon har förhöjda kostnader för en eller flera av de budgetposter som ingår i riksnormen och om dessa kostnader inte täcks av annan ersättning som handikappersättning, vårdbidrag eller underhåll. Bland annat motiverar följande skäl en förhöjning av normen:

Merkostnader för särskild kost vid vissa sjukdomar

Skälet till behov av särskild kost ska alltid styrkas med läkarintyg. Det ska framgå av intyget hur länge läkarens bedömning gäller. Tillägg görs enligt Konsumentverkets beräkningar av merkostnader för särskild kost vid vissa sjukdomar. Om den sökande har väsentligt ökade matkostnader, ska möjligheten till handikappersättning undersökas. Vid vissa sjukdomar kan den sökande vara i behov av särskilt näringstillskott. I de fall näringstillskott är ordinerat av läkare kan normen höjas med merkostnaden om det inte står helt klart att näringstillskottet ersätter vanlig mat och därmed inte innebär någon merkostnad.

Merkostnader beviljas inte i de fall Försäkringskassan har beviljat ersättning för extra kostnader för specialkost.

Merkostnader för umgänge med barn

Avser kostnader för barn som i samband med umgänge med förälder tillfälligt är medlemmar i hushållet. Tillägget beviljas maximalt för sex dagar per månad. Kostnader för umgänkesperioder som överstiger fem sammanhängande dygn eller totalt sex dygn under en månad ska i första hand regleras mellan föräldrarna eller via försäkringskassan.

Tillägget beviljas utifrån överenskommelse med den andra föräldern, familjerätten eller dom från Tingsrätten och beräknas utifrån riksnormen. Vid gemensam vårdnad och barnet bor växelvis hos båda föräldrarna ska normalt inkomster och utgifter som rör barnet delas lika mellan föräldrarna. Ett halvt barnbidrag och halv månadsnorm för barnet räknas in i den biståndssökande förälderns normberäkning. Ansökan om inkomstprövat underhållstöd vid växelvis boende ska göras till Försäkringskassan. Beträffande resor i samband med umgänge med barn, se avsnittet om Resor under del 4. Bistånd till livsföring i övrigt.

Merkostnader vid sjukhusvård

Se nedan under avsnittet om Avgift vid sjukhusvård. Sidan 17.

Övrigt försörjningsstöd - i förekommande fall och till skälig kostnad

Vid behov ska skälig kostnad för följande budgetposter ingå i försörjningsstödet. Vid tillfälligt behov av försörjningsstöd ska den sökandes tidigare och väntade inkomster beaktas vid behovsprövning av dessa budgetposter med undantag av boendekostnad.

Boende

Utgångspunkten vid bedömning av skälig kostnad och boendestandard ska vara vad en låginkomsttagare på orten normalt har möjlighet att kosta på sig. Behovsprövningen ska omfatta både kostnad och bostadsstorlek. För att förebygga uppkomsten av hyresskulder och för att rätt inkomst- och utgiftsberäkning ska göras avseende kommande månad ska sökanden styrka att föregående månads hyra är betald. Beträffande boendekostnader och boendeformer, se vidare speciellt avsnitt nedan.

Hushållsel

Bistånd beviljas till faktisk skälig kostnad. Vid bedömning av skälig kostnad utöver den fasta kostnaden för hushållsel, ska utgångspunkten vara Konsumentverkets beräkningar. Då elpriserna varierar är det den beräknade medelförbrukningen av hushållsel för olika hushållsstorlekar enligt nedan som är vägledande, men får inte ses som ett tak. Möjlighet till individuella bedömningar ska finnas.

För att täcka in elförbrukning för egen tvättmaskin, äldre vitvaror i kök el dyl godkänns 25 % över Konsumentverkets beräkning av elförbrukning.

Skälig förbrukning av hushållsel:

Antal hushållsmedlemmar	Årsförbrukning enl Konsumentverkets beräkning (kWh)		Godkänd årsförbrukning (kWh)	
	Månad	Månad	Månad	Månad
1 person	1800	150	2250	188
2 personer	2640	220	3300	275
3 personer	3240	270	4050	338
4 personer	3720	310	4650	388
5 personer	3960	330	4950	413
6 personer	4200	350	5250	438
7 personer	4320	360	5400	450

För hushåll med fler än 7 personer beräknas förbrukningen för varje tillkommande hushållsmedlem som skillnaden mellan hushåll med 6 respektive 7 personer, dvs 150 kWh/år och person.

Vid inneboende delas förbrukningskostnaderna mellan dem som bor i lägenheten oavsett ålder. Lägenhetsinnehavaren står alltid för abonnemangskostnaden.

Försörjningsstöd till hushållsel prövas av den kommun den sökande bor i vid förfalldatum.

Hemförsäkring

Bistånd beviljas med faktisk kostnad till grundförsäkring som omfattar rättsskydd, ansvar, överfall och egendomsskydd. Egendomsskydd beviljas maximalt för ett lösöresbelopp på 300 000 kr. I de fall den sökande har års- eller halvårsinbetalningar ska denne uppmanas begära månadsinbetalningar. Möjlighet till nedsatt premie via fackförening ska beaktas. Extra försäkringar såsom allrisk-, oturs- och hemplussförsäkring etc. ingår inte i vad som betecknas som grundförsäkring. Alla som är folkbokförda på en adress täcks av lägenhetsinnehavarens hemförsäkring. Det gäller personer som har någon form av hushållsgemenskap med lägenhetsinnehavaren, t.ex. unga vuxna som bor kvar hemma hos föräldrarna, syskon eller kamrater som delar lägenhet. Inneboende utgör undantag och ska uppmanas skaffa en egen hemförsäkring.

Avgift till fackförening och arbetslöshetskassa

Bistånd till avgift till fackförening eller arbetslöshetskassa ska beviljas med det belopp som gäller för den organisation den sökande tillhör. Den sökande ska dock innan beslut fattas uppmanas att undersöka och återkomma med besked om möjlighet till reducerad avgift.

Arbetsresor

Månadskort för buss beviljas vid deltagande i daglig sysselsättning såsom arbete, praktik, arbetsträning, jobbsökarverksamheter, öppenvårdsinsatser.

Vid deltagande vid verksamheter som inte är dagliga beviljas arbetsresor utifrån hur ofta man deltar i verksamheten.

Resans längd ska vara minst tre kilometer fågelvägen.

Undantag från trekilometersgränsen kan vara att verksamheten är förlagd till olika platser i staden.

Resor med buss eller färdtjänst kan beviljas av medicinska skäl utifrån en individuell behovsprövning.

Bistånd till ersättning för arbetsresor med bil kan medges om allmänna kommunikationer saknas, turtätheten är starkt begränsad eller den sökande har oregelbundna arbetstider eller har ett funktionshinder eller sjukdom.

Om innehav av bil godtagits ska bistånd till kostnader för bilen inte beviljas.

Milersättning som utbetalts på lön räknas inte som en inkomst då den ska täcka de faktiska driftskostnaderna för bilen.

Boendekostnader

Hyresrätt

Skälig boendekostnad är vad en låginkomsttagare på orten har möjlighet att kosta på sig. I Västerås tillämpas en högsta godtagbara hyresnivå som vägledning för bedömningen om vad som kan anses vara skälig boendekostnad. Högsta godtagbara hyresnivå beräknas årligen upp utifrån den hyreshöjning som är överenskommen mellan hyresgästföreningen och det kommunala bostadsbolaget. Möjlighet till individuella bedömningar ska dock finnas. Avgift för parkeringsplats eller garage som ingår i hyran godtas inte. Inte heller avgift för medlemskap i hyresgästförening. Kostnad för olika tillval ska inte godtas utom i de fall då den sökande inte har kunnat styra tillvalet. Hyrestillägg för tillval och underhåll som beställs under period då den sökande har bistånd ska inte godtas.

Tillsammans med boendekostnaden ska även prövas om storleken på bostaden är skälig. Vägledande boendestandard, kök och vardagsrum oräknat, är ett rum per två personer, vuxen eller barn. Hänsyn bör tas till barns behov av utrymme även hos den förälder där barnet vistas vid umgänge.

För ensamstående ungdomar som flyttar hemifrån till eget boende anses ett rum kök/kokvrå vara skälig storlek.

Om boendekostnaden bedöms vara oskälig och behovet av försörjningsstöd bedöms vara mer än tre månader ska den sökande uppmanas sänka bostadskostnaden. Innan ett hushåll ställs inför kravet att förändra sin boendesituation ska följande förhållanden beaktas:

- om det finns risk för att ett byte medför negativa sociala konsekvenser
- om en barnfamilj genom att flytta tvingas bryta upp från barnomsorg, skola och socialt nätverk
- om en ensamstående vuxen t ex med funktionshinder eller sociala problem och äldre med sviktande hälsa har ett särskilt stort behov av kontinuitet i det sociala nätverket eller den fysiska miljö som hänger samman med det nuvarande boendet.
- om bostaden är anpassad till en boendes funktionshinder
- om den enskilde har begränsade möjligheter att bli godkänd som hyresgäst.

Om socialtjänsten efter ovanstående överväganden kommer fram till att sökanden ska uppmanas ändra sin boendesituation ska skäligt rådrum ges för att genomföra flyttning eller på annat sätt förbilliga boendekostnaden. Skäligt rådrum är 4 månader som kan förlängas om sökanden under denna tid påbörjat byte av bostaden. Om sökanden har oskäligt hög boendekostnad och bedöms kunna flytta men avstår från försök att sänka sin boendekostnad ska bistånd till hyran nedsättas i nivå med vad som ovan sagts om högsta godtagbara hyreskostnad.

Om någon som har försörjningsstöd anser sig behöva byta bostad under pågående biståndsperiod och detta medför ökad boendekostnad ska detta ske i samråd med socialtjänsten. Om den biståndssökande flyttar till dyrare boende utan att samråda med socialtjänsten ska den tidigare lägre hyran beviljas.

Vid kortare behov (kortare än tre månader) och vid nyansökningar av försörjningsstöd godtas den faktiska hyran. Beviljas skäligt rådrum för byte/försäljning av bostaden beviljas den faktiska hyran om den sökande gör vad den kan för att minska sina kostnader/avyttra bostaden.

Bostad förmedlad via boendestöd

Om den sökande bor i bostad som är förmedlad av Individ och familjs boendestöd eller Integrationsenheten utgår faktisk hyreskostnad. Vid förändring av den sociala situationen, familjestorlek m m ska byte av bostad ske till ett billigare alternativ inom ramen för nämndens högsta godtagbara kostnad.

Bostadsrätt eller villa

Som boendekostnad för bostadsrätt räknas månadsavgiften till bostadsrättsföreningen samt räntan på lån på lägenheten. Köpeavtal samt lånehandlingar ska uppvisas.

Som boendekostnad för villa räknas ränta på lån knutna till fastigheten, eventuella kostnader för Vatten, hushållsel, uppvärmning, sophämtning, försäkringar och tomträttsavgäld. Köpeavtal och Lånehandlingar ska uppvisas.

Under förutsättning att den sökande har möjlighet att göra skatteavdrag räknas 70 % av räntan som kostnad.

Sökande med lån på bostad alltid ska uppmanas söka skattejämkning för räntekostnaden. Inte i något fall ska amortering på lån räknas in i boendekostnaden då den utgör kapitalbildning Bostadsrätt eller villa som realiserbar tillgång. Se sidan 46.

Bostadsrätt eller villa vid beroende av försörjningsstöd längre än sex månader eller då försäljning av bostaden inte bedöms som skälig

(AU delegat)

Andrahandsboende

För andrahandsboende gäller samma regler beträffande skälig standard, kostnad samt krav på flyttning som vid förstahandskontrakt. Ett av fastighetsägaren godkänt andrahandskontrakt ska eftersträvas i de fall då hushållet genom att hyra utan godkänt andrahandskontrakt går miste om bostadsbidrag. Det gäller barnfamiljer och personer 18-28 år som genom bostadsbidrag kan tillgodose sitt behov helt eller delvis på annat sätt än genom försörjningsstöd. Ett skriftligt avtal mellan sökanden och förstahandshyresgästen ska alltid uppvisas. Den sökande bör vara folkbokförd på adressen. Hyresvärden ska vara folkbokförd på annan adress.

Kontraktet ska innehålla:

Adress

Namn på hyresvärd samt adress under tiden lägenheten hyrs ut

Telefonnummer till hyresvärden

Hyreskostnaden

Vad ingår i hyran, el etc

Kopia på originalkontraktet och hyresspecifikation.

För att utredning om rätt till hyreskostnaden ska kunna slutföras och för att undvika felaktiga utbetalningar av försörjningsstöd behövs ett samtycke från klienten att handläggaren får kontakta

den som hyr ut lägenheten (hyresvärden) för att kontrollera att hyresvärden inte erhåller försörjningsstöd till hyran.

Hembesök görs för att kontrollera kontraktets riktighet.

Inneboenderum

Hyran för inneboenderum ska bedömas utifrån vad den sökande disponerar enligt uppvisat avtal med hyresvärden. Kostnad för boendet beviljas utifrån hur många rum den sökande disponerar i förhållande till det totala antalet rum i bostaden. Varje rum räknas då som två enheter och köket som en enhet. Ex Sökande disponerar ett rum i en bostad på fyra rum och kök. Hela bostaden består då av nio enheter. Sökandes andel blir då 2/9. Hyran delas då med nio och multipliceras med två.

För den sökande som är inneboende räknas inte någon hushållsgemenskap. Beräkningen görs utifrån riksnorm för ensamstående. Om avtalet mellan hyresvärden och den inneboende innebär att vissa hushållsutgifter som t ex telefon, förbrukningsvaror, ingår i hyran ska normen anpassas efter det.

Den sökande bör vara folkbokförd på adressen.

Kontraktet ska innehålla

Namn på hyresvärd (den som bor i lägenheten)

Telefonnummer till hyresvärden

Hur många rum disponerar hyresgästen

Hyreskostnaden

Vad ingår i hyran, el etc

Kopia på originalkontraktet och hyresspecifikation.

För att utredning om rätt till hyreskostnad ska kunna slutföras och för att undvika felaktiga utbetalningar av försörjningsstöd behövs ett samtycke från klienten att handläggaren får kontakta hyresvärden (den som bor i lägenheten) för att kontrollera att hyran inte betalas ut som försörjningsstöd till hyresvärden.

Hembesök görs för att kontrollera kontraktets riktighet

Personer som är inneboende kortare tid än en månad beviljas inte hyreskostnad.

Delad lägenhet/ hushållsgemenskap

Med hushållsgemenskap menas att man mer eller mindre delar på kostnaderna i hushållet

I de fall hyreskostnad beviljas beräknas den på samma sätt som för inneboende.

Kamrater/syskon

När syskon eller kamrater delar lägenhet ska hushållsgemenskap förutsättas om inget talar emot det.

Ungdom som avslutat skolgång men inte tidigare betalat hyreskostnad till föräldrarna

Huvudregeln är att bistånd till hyreskostnad inte ska beviljas. Undantag görs när den unge är medlem i en familj som blir beroende av försörjningsstöd på grund av att bostadsbidraget dras in. Beräkning se Inneboenderum.

Ungdom/vuxet barn som tidigare betalt hyreskostnad till föräldrarna

Hyreskostnad beviljas om den sökande tidigare i minst tre månader i direkt anslutning till ansökningsdatum själv betalt del av hyran. Sökande ska kunna visa att han/hon faktiskt haft inkomster och att hyresdelen har betalats.

Förälder boende hos barn

Endast om bostaden införskaffas för att föräldern ska få plats och hyreskostnaden då ökat ska bistånd till hyresdel beviljas.

Ungdomar boende i föräldrahemmet utan egna inkomster och som tecknat hyresavtal

Huvudregeln är att bistånd till hyreskostnad inte beviljas om hyresavtalet tecknas under period då den sökande saknar stadigvarande inkomst och inte har möjlighet att själv betala hyran. Undantag från huvudregeln kan göras om det föreligger starka sociala skäl till flyttningen

Övriga boendeformer

Med övriga boendeformer menas tredjehandskontrakt, campingboende, hyra av stuga, husvagn, båt, inneboende hos kamrat som bor i 2:a hand, hotell, etc. Bistånd till boendekostnader ska i dessa fall prövas mycket restriktivt och beviljas endast om den sökande har mycket stora svårigheter att få annat boende och socialtjänsten inte kan erbjuda något alternativ.

Försörjningsstöd vid vistelse på institution

Förbehållsbelopp beviljas vid vistelse på institution eller vid en vuxenplacering familjehem om behovet inte kan tillgodoses med egna inkomster. I förbehållsbeloppet ingår alla poster i riksnormen förutom livsmedel och förbrukningsvaror. I de fall sökande har kvar sin bostad beviljas hyreskostnad, hushållsel samt försäkring.

Avgift vid sjukhusvård

Patientens egenavgift vid sjukhusvård utgör avgift för kost och logi och ryms delvis inom försörjningsstödet kostnadspost för mat. Mellanskillnaden, patientavgiften reducerad med matpengar för samma antal dagar, beviljas i form av förhöjd norm.

Sjukhusvård en månad eller längre

Förbehållsbelopp + sjukvårdsavgift och hyreskostnad, hushållsel samt försäkring.

Rättspsykiatrisk utredning

Personer som är intagna på rättspsykiatrisk klinik eller avdelning för utredning erhåller förbehållsbelopp/motsvarande från Socialstyrelsen.

Rättspsykiatrisk vård

Personer som är dömda till psykiatrisk vård och vistas på psykiatrisk avdelning eller LRV-hem beviljas förbehållsbelopp samt vårdavgift om de inte har egna inkomster.

Kriminalvård

Personer som är häktade eller avtjänar påföljd är försörjda via Kriminalvården. Hyra kan beviljas om den faktiska strafftiden inte överstiger sex månader.

Särskilda boenden

Kostnad för boende på stadens särskilda boenden beviljas av Socialkontor Ekonomi om den sökande inte har egna inkomster. Om den sökande har egna inkomster ska en normberäkning göras.

Riksnorm eller förbehållsbelopp beviljas beroende på om mat ingår i boendekostnaden eller inte.

Nödprövning och akut bistånd/reducerat försörjningsstöd

Med hänvisning till kommunens yttersta ansvar ska en nödprövning göras om den sökande hävdar att nödsituation föreligger. Ekonomiskt bistånd till akuta behov för livsuppehållet kan beviljas efter individuell prövning. Vid bedömningen ska hänsyn tas till om det finns barn i hushållet och deras situation ska särskilt uppmärksammas.

Vid avslag på försörjningsstöd

Om den sökande inte bedöms uppfylla förutsättningarna för att vara berättigad till försörjningsstöd ska ett avslagsbeslut fattas. Efter bedömning i det enskilda fallet kan reducerat försörjningsstöd beviljas för att tillgodose basala behov. (posterna livsmedel och hygien)

Sökanden har haft tillräckliga inkomster

Situationer kan uppstå där den sökande har haft tillräckliga inkomster till sin försörjning, antingen egna inkomster eller tidigare beviljat försörjningsstöd, men har använt dem till sådant det inte är avsett till, tappat dem eller blivit bestulen och därför saknar medel till sitt uppehälle. Efter bedömning i det enskilda fallet kan reducerat försörjningsstöd beviljas för att tillgodose de mest nödvändiga behoven.

Bistånd ska i möjligaste mån föregås av sedvanlig utredning. Kontoöversikt och kontoutdrag med aktuell kontoställning samt senaste månadens transaktioner ska uppvisas. Är tiden mycket knapp bör följande överväganden göras:

Är det en akut nödsituation?

Finns barn i familjen?

Finns sjukdom hos sökanden som skulle kunna förvärras om han eller hon inte får ekonomisk hjälp?

Har sökanden medicinska eller sociala problem som medför svårigheter att ta eget ansvar för sin situation?

Känner sökanden till socialtjänstens normer och beräkningsgrunder och har han eller hon tidigare fått information om dem?

Kan sökanden få hjälp från underhållsskyldig?

Är behovet av ekonomisk hjälp återkommande trots egen försörjning?

Akut bistånd till hushåll som regelmässigt har inkomster över försörjningsstödsnivå ska prövas restriktivt och endast beviljas för att avvärja en akut nödsituation eller om den sökande bedöms vara förhindrad att själv ta ansvar för sin ekonomi och sin livssituation. Om behovet av akut bistånd är upprepat och det finns barn i hushållet ska särskilt uppmärksammas om behovet kan vara ett uttryck för att det kan finnas anledning till oro för barnens hälsa och utveckling. Tappad plånbok är i första hand en försäkringsfråga. Kopia på polisanmälan begärs in tillsammans med kontoöversikt och aktuella kontoutdrag. Endast nödprovning görs.

Sökande som upprepat tappar pengar eller blir bestulen ska informeras om hur han eller hon i fortsättningen kan förvara sina pengar så att inte samma situation uppstår igen. Om någon trots denna information tappar eller blir bestulen på sina pengar kan ansökan om bistånd avslås om det är uppenbart att fakta kring den beskrivna situationen inte är trovärdiga. Detta gäller även i andra fall då det är uppenbart att beskrivningen av en situation inte stämmer.

Till personer som är förvirrade eller har ett pågående missbruk, och där socialtjänsten är förvissade om att beviljat bistånd inte går till rätt ändamål eller om sökande inte klarar att hushålla med sitt försörjningsstöd kan erbjudande om veckovis utbetalning ges. I dessa situationer kan det också behövas hjälp till kontakt med hälso- och sjukvården eller andra delar av socialtjänsten.

Vid upprepade nödsituationer bör en bedömning om anmälan till Överförmyndaren angående god man eller förvaltare ska göras.

Övrigt reducerat försörjningsstöd

Om det är uppenbart att den enskilde inte har vissa kostnader som ingår i försörjningsstödet eller att denne inte använder biståndet till avsett ändamål, exempelvis vid aktivt missbruk, kan försörjningsstödet reduceras.

Personer som tillfälligt vistas i kommunen

En medellös person som tillfälligt vistas i kommunen kan i en akut situation beviljas bistånd till enkel biljett till hemkommun inom Norden samt vid behov reducerat försörjningsstöd.

Gällande utländska personer som tillfälligt vistas i kommunen, se avsnittet om Utländska medborgare under del 5.

Utländsvistelse/vistelse utanför kommunen

Invandrade ålderspensionärer kan bibehålla försörjningsstödet under vistelse i hemlandet under maximalt en månad.

För övriga kan vistelse med bibehållet försörjningsstöd utanför Västerås endast beviljas om det finns särskilda skäl. Detta gäller maximalt under en månad och får inte inverka på möjligheten att fullfölja arbete, studier eller annan sysselsättning.

4. BISTÅND TILL LIVSFÖRING I ÖVRIGT

I detta avsnitt ges riktlinjer för de behov den enskilde kan ha utöver försörjningsstödet för att tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Ändamålen står i bokstavsordning. Vissa av ändamålen ingår vanligtvis i en skälig levnadsnivå om kostnaden är skälig och sökanden i övrigt uppfyller förutsättningarna för försörjningsstöd. Det gäller löpande kostnader för läkarvård, medicin, barnomsorg och färdtjänst.

När det gäller rätten till bistånd till övriga ändamål krävs särskilda förutsättningar.

Utgångspunkten för bedömningen är vad en låginkomsttagare i allmänhet kan kosta på sig. En noggrann prövning ska ske av om behovet kan tillgodoses på annat sätt eller till lägre kostnad. Den sökandes tidigare och väntade möjligheter att själv tillgodose behovet ska alltid beaktas vid prövningen.

Alternativ medicin

Kostnader för alternativ medicin beviljas inte. Kostnader beviljas endast för läkemedel som omfattas av lagen om läkemedelsförmåner m m och som förskrivits av behörig hälso- och sjukvårdspersonal.

Barnomsorgsavgift/fritidshemsverksamhet 0-9 år

Den faktiska kostnaden beviljas oavsett om barnomsorgen är inom kommunal eller enskild regi.

Begravningskostnad

Begravningskostnader ska i första hand täckas av tillgångar i dödsboet eller genom försörjningsskyldigas, dvs. föräldrars och efterlevande makars/registrerade partners, inkomster eller tillgångar. Begravningskostnader går före alla andra kostnader som kan belasta dödsboet. Vid bedömning av försörjningsskyldigas betalningsförmåga prövas detta mot gällande norm för försörjningsstöd. Hänsyn ska tas till tillgångar exempelvis i form av försäkringar. Begravningskostnader ska som huvudregel endast beviljas vid ansökan från dödsbodelägaren eller från den som är försörjningsskyldig för den avlidne. Alla kända tillgångar som finns på dagen för dödsfallet avräknas direkt vid ansökan om begravningskostnad, även eventuell kommande skatteåterbäring. Som huvudregel ska kända inestående inkomster ej förskottas utan sökanden får begära avbetalning hos begravningsbyrån.

För begravning beviljas maximalt 50 % av gällande prisbasbelopp för skäliga faktiska kostnader som ska styrkas.

Bistånd beviljas ej för kostnader som tillgodoses inom ramen för begravningsavgiften.

Merkostnader för att begrava den avlidne utanför Sverige ingår inte i rätten till bistånd.

Kostnader för hemtransport vid dödsfall utomlands beviljas inte. Om en svensk resenär avlider på utlandsresan är det antingen personens hem- eller reseförsäkring, eller de anhöriga, som får betala kostnaden för transport av den avlidna till Sverige. Om försäkring saknas och anhöriga inte har ekonomisk möjlighet att betala för hemtransport, hjälper ambassaden till med att ordna en enkel och värdig begravning utomlands.

Avliden som omfattas av lag om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA)

Personer som omfattas av LMA har ej rätt till ekonomiskt bistånd enligt SoL till begravning. Begravningskostnader för asylsökande är Migrationsverkets ansvar

Flyttkostnader

Utgångspunkten är att de flesta människor själva organiserar sin flytt. Om den sökande bedöms vara tillförsäkrad skälig levnadsnivå i det nuvarande boendet beviljas inte flyttkostnader.

Bistånd kan beviljas till sökande om behovet av att flytta är motiverat av hälsoskäl eller sociala omständigheter som att sökandens möjligheter att bli självförsörjande ökar eller att flytten skulle medföra att sökandens boendekostnader skulle minska.

Kostnad beviljas för hyra av släpkärra eller mindre lastbil inklusive kostnader för bensin mot uppvisande av kvitto.

Endast om medicinska eller andra särskilda skäl finns godtas anlitanande av flyttfirma.

Kostnadsförslag från minst två flyttfirmor ska då inlämnas.

Vid flytt till annan ort av arbetsmarknadsskäl ska det utredas om behovet kan tillgodoses genom bidrag från Arbetsförmedlingen.

Bistånd till kostnad för flyttning utanför Norden beviljas inte. Om behov av fast telefon finns kan kostnader för flyttning av abonnemang för telefon beviljas.

Färdtjänstavgift

Kostnad för färdtjänst beviljas efter behov. Maximalt i nivå med kostnader för månadskort för buss. Bistånd till avgift för riksfärdtjänst ska bedömas på samma sätt som kostnad för andra resor som inte är lokala. Kostnad för medresenär beviljas inte.

Glasögon eller kontaktlinser

Den sökande ska uppvisa intyg som styrker behovet av glasögon eller nya glasögon och kostnadsförslag gällande vad som ingår i begärt pris. Skälig kostnad för glasögon är lägsta paketpris som erbjuds av optiker.

Om paketpris inte finns till rimliga kostnader beviljas glasögonbågar till en kostnad om högst 1,1 % av basbeloppet och för glas oberoende av kostnad enligt ordination. Vid allergi styrkt av läkare kan titanbåge beviljas till en kostnad om högst 2,15 % av basbeloppet.

Bistånd till vanliga läsglasögon som är avsedda för personer med avtagande synskärpa s.k. ålderssynthet beviljas ej. Behovet kan tillgodoses inom ramen för riksnormens post för hälsa och hygien. Bistånd till specialslipade eller specialbehandlade glas, såsom färgade eller extra tunna glas, beviljas ej, om behovet inte är styrkt av läkarordination. Kostnad för kontaktlinser godtas om det är det enda alternativet för sökanden och behovet är styrkt med läkarintyg.

Hemtjänstavgift

Ekonomiskt bistånd beviljas inte till kostnaden för hemtjänstavgift. Den sökande ska alltid ha skälig levnadsnivå kvar när hemtjänstavgiften är beräknad. Vid ansökan om kostnader för t ex

dubbelt boende, tandvård eller glasögon ska sökande hänvisas till hemtjänsten för eventuell nedsättning av avgiften

Hemutrustning

Kompletterande hemutrustning

Vid behov av försörjningsstöd under kortare tid än tre månader föreligger vanligen inte något behov av bistånd till kompletterande hemutrustning.

Behov av möbler, husgeråd, TV och radio föreligger främst vid längre behov av försörjningsstöd. Biståndet ska omfatta den mest nödvändiga utrustningen och tillgodose ett fungerande basbehov. Bistånd till löpande komplettering och reparation av befintlig hemutrustning beviljas vid behov till sökande med mer än tre månaders behov av försörjningsstöd. Prövning av behovet ska göras i förhållande till vad som kan anses vara skälig levnadsnivå och vad en låginkomsttagare i allmänhet har råd att kosta på sig.

Grundutrustning

Då särskilda skäl föreligger kan bidrag till hel hemutrustning beviljas.

Är behovet akut och nödvändigt för att sökanden med kort varsel ska kunna flytta in i en anvisad bostad?

Kommer sökanden att inom rimlig tid själv kunna skaffa sig eller komplettera en hemutrustning?

Vilka möjligheter har sökanden haft att spara till eller planera för boende och hemutrustning?

Om behovet av bistånd är föranlett av en orsak som kan täckas av hemförsäkring ska detta alltid prövas i första hand.

När det gäller barnfamiljer ska beaktas om särskilt behov finns hos barnen

Vilken hjälp kan den sökande få av nätverket?

Unga människor som flyttar hemifrån ska normalt inte kunna få bistånd av samhället till grundutrustning. Ungdomar får godta en enklare standard i sitt första boende. Flyktingar eller utländska medborgare som fått uppehållstillstånd p.g.a. anknytning till flykting, ska hänvisas att ansöka om hemutrustningslån hos CSN.

Utbudet av andrahandsaffärer kan rekommenderas som ett alternativ.

Möjligheterna att utnyttja kreditmarknaden ska undersökas.

Begränsad grundutrustning

Begränsad hemutrustning beviljas vid behov personer som har tillfälligt behov av försörjningsstöd men inte kan vänta med inköp tills de har egen inkomst. Biståndet syftar till att den sökande ska kunna ta en lägenhet i besittning och innefatta möbler i kök och sovrum samt husgeråd.

Hel grundutrustning

Avser en mer omfattande grundutrustning som ska användas under lång tid. Beviljas endast till personer som inte inom överskådlig tid kommer att kunna förbättra sina inkomster och själva bekosta en grundutrustning t.ex. personer med mycket svåra psykosociala problem eller äldre med låg eller ingen pension. Hel grundutrustning består av möbler till kök, sovrum och vardagsrum. Dessutom av lampor, husgeråd, sängutrustning, handdukar och mattor samt städartiklar och dammsugare, TV och radio.

I första hand beviljas hemutrustning efter behov och med maximalt 18 % av basbeloppet oavsett hushållets storlek. Om det bor fler än en person i bostaden beviljas kostnader för säng och sängutrustning för dessa personer utöver maxbeloppet.

För ungdomar 18-25 år beviljas maximalt 12 % av basbeloppet.

Hembesök bör göras innan beslut om hemutrustning fattas.

Vitvaror

Bistånd till diskmaskin/tvättmaskin beviljas endast om det finns medicinskt behov som är styrkt med läkarintyg och behovet inte kan tillgodoses genom exempelvis handikappersättning eller annan boende i hushållet.

Bistånd till inköp av andra vitvaror ex spis, kyl/frys beviljas endast i de fall boende i bostadsrätt/villa är godtagbart och behovet inte kan tillgodoses på annat sätt.

Juridiska kostnader och stämpelavgifter

Advokatkostnader/ rättsskydd (*Enhetschef/konsulent delegat*)

I första hand ska den sökande utnyttja det rättsskydd som ingår i hemförsäkringen. Detta rättsskydd gäller t.ex. för tvister angående vårdnad och underhåll men inte för tvister som rör äktenskapsskillnad, upplösning av samboförhållanden eller bodelning. I vissa fall kan rättshjälp från staten beviljas om det finns behov av mer omfattande insatser av juridiskt ombud. Hjälpen prövas utifrån den enskildes ekonomi och är numera avsevärt begränsad. Ekonomiskt bistånd kan beviljas till självriskan vid rättsskydd och till den kostnad som tillkommer sökanden vid statlig rättshjälp om målet gäller familjerättsliga ärenden.

Stämpelavgifter

Huvudregeln är att bistånd till stämpelavgifter inte beviljas. Undantag kan göras för kostnader för identitetskort och i enskilda fall om det är viktigt att en äktenskapsskillnad eller bodelning genomförs. Kostnader i samband med ansökan om svenskt medborgarskap beviljas inte.

Kostnader för pass beviljas som huvudregel inte. Migrationsverkets avgifter för ansökan om uppehålls- och/ eller arbetstillstånd beviljas inte eftersom skyddsbehövande och sökande av humanitära skäl inte behöver betala för det. För asylsökande i Sverige och för make, maka eller sambo samt barn under 18 år som vill återförenas med en utlänning som har fått uppehållstillstånd som skyddsbehövande eller av humanitära skäl tas ingen avgift ut.

Kläder och skor utöver vad som ingår i försörjningsstödet

Klädutrustning inför institutionsvistelse

Extra bidrag till kläder och skor beviljas som huvudregel inte. Behov av kläder som behövs för att kunna delta i vården bedöms och bekostas av socialkontor vuxen.

Behov av särskilda kläder eller skor

Här avses engångskostnader för specialbeställda kläder eller skor som inte täcks av handi-kappersättning. Alla normala utgifter för kläder och skor ingår i normen. Ansökan ska prövas utifrån detta och eventuellt bistånd endast ges till merkostnader och behovet ska styrkas av läkare.

Skyddskläder

Skyddskläder beviljas vid behov när sökande är på praktik vid någon av Socialkontor Ekonomis praktikplatser eller extern praktik anordnad av öppenvårdsverksamheter. Skyddskläder beviljas inte vid deltagande vid öppenvårdsinsats.

Legitimation

Beviljas kostnad för legitimation/identitetshandling då sådan saknas. Kostnad för pass beviljas ej.

Läkarvård och medicinkostnad

Omfattar avgift vid läkarbesök och läkarföreskriven medicin och behandling som ingår i högkostnadsskyddet. Biståndet kan omfatta t.ex. besök hos distriktssköterska, sjukgymnast, psykolog eller annan öppenvårdsbehandling. Endast kostnader för av staten rabatterade läkemedel ska godkännas. Kostnad för faktureringsavgift godkänns ej.

Magasineringskostnad

Bistånd till magasinering av möbler och tillhörigheter som behövs för att uppnå skälig levnadsnivå kan beviljas i särskilda fall. Magasinering beviljas med maximalt en box ca 8 kubikmeter. Ansökan prövas månadsvis. Den sökande skriver kontrakt med magasineringsfirman. Biståndet ska prövas utifrån den sökandes egna inkomster och beviljas efter uppvisande av kvitto eller fakurering (fakturan ska vara utställd på den sökande). Bedömningen ska grunda sig på bohagets skick och om kostnaderna överstiger kostnaden för nyanskaffning av bohag.

Magasinering längre än sex månader (*Enhetschef/konsulent delegat*)

Vid bistånd till magasinering för längre tid än sex månader ska det finnas särskilda skäl samt en genomförandeplan för kommande eget boende.

Observera att vid avhysningar har Kronofogdemyndigheten och fastighetsägarna ett avtal som reglerar magasineringskostnaderna de första tre månaderna.

Mammografi/cellprov

Kostnad för mammografi/cellprov beviljas. Mammografi utförs med 18 månaders mellanrum. Cellprov tas vart 3:e år.

Pass

Kostnad för pass beviljas inte då pass inte är nödvändigt för att uppnå skälig levnadsnivå.

Psykoterapikostnader mm

Psykoterapi är sjukvårdshuvudmannens ansvar. Huvudprincipen är därför att bistånd till kostnad för psykoterapi inte ska beviljas. Den som söker sådant bistånd ska hänvisas till familjeläkaren eller närmaste öppna psykiatriska mottagning.

Resor

Semester, rekreationsresor, lägerverksamhet, koloni mm

Maximalt 3 % av basbeloppet per person. (Enhetschef/konsulent delegat)

Ekonomiskt bistånd till skäliga kostnader för rekreation till barnfamiljer som uppburit försörjningsstöd i mer än 10 månader bör beviljas. Vid bedömningen ska utgångspunkten vara vad en låginkomsttagare i Västerås har möjlighet att kosta på sig.

Överstigande 3 % av basbeloppet per person (AU delegat)

Efter särskild prövning bör det finnas möjligheter att i vissa fall ge ekonomiskt bistånd till en högre kostnad till barnfamiljer. För att bevilja högre bistånd ska det finnas starka sociala skäl och stort behov hos barnet/barnen. Sökande bör ha varit långvarigt beroende av försörjningsstöd, minst 10 månader samt att den samlade bedömningen grundar sig på familjens totala situation, barnens behov av miljöombyte och rekreation. Om familjen är aktuell på både Socialkontor Ekonomi och Socialkontor Barn och ungdom görs utredningen på Barn och ungdom.

Om familjen är aktuell på Barn och ungdom och inte uppbär försörjningsstöd görs utredningen på Barn och ungdom och bekostas av Barn och ungdom.

Resor till begravning

Bistånd kan beviljas för resa inom Sverige om den avlidne är nära anhörig eller annan närstående. Med nära anhörig menas make/maka eller motsvarande, förälder, barn, syskon, mor- och farförälder och barnbarn. Med annan närstående menas person som, utan att vara nära anhörig,

stått den sökande mycket nära. Kostnaden ska vara i nivå med vad en låginkomsttagare har råd till.

Återföreningsresor (*AU delegat*)

Bistånd till denna typ av resor beviljas inte utan synnerliga skäl och då endast avseende återförening av förälder och minderårigt barn utan vårdnadshavare. När Röda Korset beviljat hjälp till reskostnaden för barn som ska förenas med föräldrarna i Sverige kan bistånd beviljas till egenavgiften.

Återvandringsresor (*AU delegat*)

Utländska medborgare som kommit till Sverige som flyktingar kan söka återvandringsbidrag hos Migrationsverket. Bidraget ges dels i form av reskostnad, dels som en allmän schablon per person. Ibland önskar en person rekognosera i hemlandet innan eventuell återvandring. Inte heller i dessa fall ska kommunen gå in med ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen till reskostnad.

Resor i samband med umgänge med barn

Resor i samband med umgänge med barn inom landet beviljas endast för vårdnadshavare/underhållsskyldig vid långvarigt beroende av försörjningsstöd.

Behovsprövningen ska innefatta:

Barnets behov av umgänge.

Båda föräldrarnas ekonomiska förutsättningar.

Skäligheten av kostnaden för resan.

Båda föräldrarna har gemensamt ansvar för att barns behov av umgänge tillgodoses. Den förälder som barnet bor hos ska vara med och bekosta umgänget utifrån ekonomisk förmåga och vad som är skäligt i förhållande till båda föräldrarnas ekonomi. Den förälder som ska utöva umgänge har dock huvudansvaret för kostnaderna. Även barn till förälder som vistas i fängelse har rätt till umgänge med denne. Om föräldrarna tillsammans inte har råd eller inte kunnat komma överens om hur reskostnaderna ska betalas, kan bistånd till kostnad för umgängesresa beviljas.

Reskostnaderna ska jämföras med vad en låginkomsttagare i allmänhet har råd att bekosta och beviljas utifrån överenskommelse med boföräldern, avtal med familjerätten eller dom från Tingsrätten.

Kostnader för umgängesbarnets uppehälle räknas in i riksnormen med antalet dagar som barnet vistas hos umgängesföräldern.

Akuta resor/vistas tillfälligt i kommunen

Kommunen har alltid det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och hjälp de behöver. För personer som endast tillfälligt befinner sig i kommunen är ansvaret dock inte lika omfattande som för dem som stadigvarande bor där. I de fall där sökandes behov bäst tillgodoses genom att han reser hem, kan hjälp till hemresa vara rätt form av bistånd. Bedömningen måste alltid göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Kan sökandes behov tillgodoses på annat sätt föreligger inte rätt till bistånd.

I de fall då bistånd till hemresa beviljas bör det observeras att det inte kan förenas med någon återbetalningsskyldighet inte heller kan biståndet krävas tillbaka av sökandens hemkommun. Om behov av bistånd beror på förlorad plånbok eller biljett ska polisanmälan göras och om möjligt kontoutdrag uppvisas.

Beträffande nordiska medborgare bör alltid hemresan beviljas till hemorten i respektive land. Utomnordiska medborgare bör i första hand hänvisas till respektive hemlands ambassad, konsulat eller legation.

Resan ska ske med billigaste färdstätt.

Den enskildes egna ansvar ska beaktas vid bedömningen om bistånd till sökande som tillfälligt vistas i kommunen.

Reparationskostnader

Avser kostnader för reparation p.g.a. onormalt slitage eller skadegörelse i hyreslägenhet. Bistånd beviljas inte om det inte finns starka sociala skäl, t ex för att möjliggöra en nödvändig flytt.

Skulder

Ekonomiskt bistånd till skulder beviljas endast under förutsättning att det är den enda möjligheten att uppnå skälig levnadsnivå.

Bistånd beviljas efter en individuell prövning och när det enligt bedömning skulle få allvarliga sociala konsekvenser om skulden inte betalas. Det kan gälla skulder för boendekostnader eller hushållsel.

Skulder i allmänhet, kontokortsskulder, böter, skadestånd och skatteskulder beviljas ej.

Administrativa kostnader, räntor och dylikt som uppkommit p g a att den enskilde inte ansökt om kostnaden inom biståndsperioden beviljas ej. Det är den enskildes ansvar att ansöka om bistånd när kostnaden uppstår, retroaktivt bistånd beviljas ej.

Hyresskulder (*Enhetschef/konsulent delegat*)

I första hand ska prövas om den sökande själv kan ordna upp sin situation. T ex genom att avbetala på skulden till hyresvärden.

Hyresskuld kan beviljas i följande fall:

- Om sökande av godtagbara skäl inte haft inkomster vid tidpunkten då hyresskulden uppstod och han/hon hade blivit beviljad hyran om ansökan hade gjorts.
- Då alternativt boende inte kunnat ordnats för barnfamilj, gamla och sjuka.
- Om avhysningen medför social utslagning.
- Då en avbetalning inte är möjlig.

Vid upprepade hyresskulder där den enskilde haft ekonomiska möjligheter att betala sin hyra, ska ansökan avslås. Den sökande bör då hänvisas till Individ och familjs budgetrådgivare. Om det i utredningen framkommer att sökande inte har förmåga att sköta sin ekonomi bör ansökan om god man övervägas.

Vid alla ansökningar om hyresskuld bör ett samarbete med socialkontor vuxen diskuteras för uppföljning av hyresskulden.

Vid upprepade hyresskulder hos barnfamiljer bör särskilt uppmärksammas barnens situation och om det finns anledning till oro för barnens hälsa och utveckling kontakta socialkontor Barn och ungdom.

Observera att hyra för innevarande månad inte betraktas som skuld trots att förfallodatum har passerats.

Hyresskulder i tidigare boende *(AU delegat)*

Bistånd till reglering av gamla hyresskulder gällande ett tidigare boende kan beviljas till sökande som innehar boendestödsavtal eller träningslägenhet och måste reglera en skuld för att erhålla ett eget kontrakt.

Om den enskilde enbart har kontakt med Socialkontor Ekonomi görs utredningen där, om den enskilde har insatser/liknande från ett annat socialkontor görs utredningen där i samarbete med Socialkontor Ekonomi. Utredningen ska innehålla både en social och en ekonomisk bedömning.

Elskulder *(Enhetschef/konulent delegat)*

Skulder som avser hushållsel och el för uppvärmning kan beviljas i följande fall.

- Om sökande av godtagbara skäl inte haft inkomster vid tidpunkten då elskulden uppstod och han/hon hade blivit beviljad elkostnaden om ansökan hade gjorts.

- Om de social konsekvenserna skulle bli alltför stora vid en avstängning av elen.

Barnens situation bör särskilt uppmärksammas.

Skuld till a-kassa *(Enhetschef/konsulent delegat)*

Kan beviljas om det innebär att den enskilde genom det beviljade biståndet erhåller egna inkomster och blir helt eller delvis självförsörjande.

Skuld till Försäkringskassan

Beviljas inte då det är den sökandes skyldighet att meddela Försäkringskassan om förändringar. Det finns också möjlighet att begära omprövning av beslutet.

Skuld till medicin och läkarvård

Beviljas inte då det inte påverkar den enskildes möjlighet att uppnå en skälig levnadsnivå.

Andra skulder *(AU delegat)*

Efter särskild prövning kan i rehabiliterande syfte bistånd till skuldsanering beviljas. Starka sociala, medicinska eller andra ur behandlingssynpunkt motiverade skäl bör då föreligga

Om den enskilde enbart har kontakt med Socialkontor Ekonomi görs utredningen där, om den enskilde har insatser/liknande från ett annat socialkontor görs utredningen där i samarbete med Socialkontor Ekonomi. Utredningen ska innehålla både en social och en ekonomisk bedömning.

Sanering av bostad

Maximalt 65 % av basbeloppet (Enhetschef/konsulent delegat)

Bistånd till städning, sanering och vissa reparationer av bostad kan beviljas i särskilda fall för personer som ej har bistånd i form av särskilt boendestödsavtal, träningslägenhet etc. Särskilda skäl ska finnas för att bistånd till sanering m m beviljas. Skriftligt kostnadsförslag från minst två firmor ska ligga till grund för prövning av kostnadernas rimlighet.

Kostnader överstigande 65 % av basbeloppet (AU delegat)

Om den enskilde enbart har kontakt med Socialkontor Ekonomi görs utredningen där, om den enskilde har insatser/liknande från ett annat socialkontor görs utredningen där i samarbete med Socialkontor Ekonomi. Utredningen ska innehålla både en social och en ekonomisk bedömning.

Studielitteratur

I de fall studier är en godkänd aktivitet kan studielitteratur beviljas. Bistånd till studielitteratur beviljas om kostnaderna överstiger 500 kronor/termin. Maximalt kan 1500 kronor beviljas per termin.

Möjligheten att inköpa begagnade läromedel ska undersökas och utgångspunkten ska vara vad studerande i allmänhet har möjlighet att bekosta.

Spädbarnsutrustning

I samband med första barnets födelse bör i första hand behovet av nödvändig utrustning tillgodoses. Utrustning med maximalt 10 % av basbeloppet. För flyktingfamiljer kan behovet tillgodoses genom kompletterande hemutrustningslån från CSN.

Biståndet prövas utifrån det faktiska behovet och sökandes möjligheter att själv tillgodose behovet, t ex genom arv från äldre syskon.

Tandvård

Ekonomiskt bistånd utgår i första hand till akut tandvård.

Akut tandvård

Med akut tandvård avses nödvändigt behov av behandling vid värk, infektiösa tillstånd och traumaskador. Exempel på behandling kan vara tandutdragning, akut rotbehandling, temporära fyllningar, enstaka fyllningar för att undanröja värk. Detta är behandling som oftast måste utföras omedelbart. Den får utföras utan kostnadsförslag i de fall ett sådant inte kan inväntas. Det ska av tandvårdsräkning eller genom kontakt med behandlande tandläkare framgå att behovet av behandling var akut.

Årlig undersökning/förebyggande tandvård

Vid längre tids beroende av försörjningsstöd (över ett år) beviljas en årlig undersökning samt två förebyggande åtgärder. Beviljas mot uppvisande av kvitto eller faktura.

Nödvändig mer omfattande tandvård

Överstigande 16 % av basbeloppet (Enhetschef/konsulent delegat)

Vid längre tids beroende av försörjningsstöd (över ett år) kan även annan tandvård än akut beviljas om det är nödvändigt för att uppnå godtagbar tuggförmåga, förhindra väsentligt försämrad tandstatus och är en förutsättning för att fungera socialt och kunna arbeta.

Vid behov av omfattande tandvård ska den sökande redovisa ett kostnadsförslag där även beräknad total behandlingstid samt möjligheterna till månatlig fakturering av kostnaderna ska framgå. Endast behandlingskostnader godkända av Försäkringskassan ska framgå.

Vid omfattande tandvårdsinsatser ska Västerås Stads egen förtroendetandläkare konsulteras för bedömning av vad som kan anses vara nödvändiga/rimliga kostnader.

Kostnaden för tandläkarens undersökning i samband med kostnadsförslaget ska inkluderas i biståndet men inte kostnad för uteblivande från besök.

Kostnader över referenspriset beviljas inte.

Tekniska hjälpmedel

Bistånd beviljas efter sedvanlig ekonomisk prövning till egenavgiften för läkarföreskrivna hjälpmedel som t.ex. hörapparat, batterier, etc, om behovet inte kan tillgodoses via landstinget eller försäkringskassan.

Telefonabonnemang *(Enhetschef/konsulent delegat)*

Bistånd till öppning av nytt telefonabonnemang beviljas endast hushåll med styrkt behov av stationär telefon. Mobiltelefon med telefonkort kan jämföras med och utgöra ett billigare alternativ till fast installation. I följande fall kan behov av stationär telefon motiveras:

- Personer som på grund av ålder, sjukdom eller skada inte har förmåga att använda en mobiltelefon.
- Fast telefoni är en förutsättning för att läkarföreskrivna tekniska hjälpmedel, som exempelvis trygghetslarm, ska kunna installeras.

Kostnader för telefoninstallation på grund av intensivövervakning med fotboja ska inte beviljas då behovet av detta bedöms av kriminalvårdsmyndigheten.

Depositionsavgift

För de hushåll enligt ovan som kan beviljas ekonomiskt bistånd till fast telefonabonnemang kan det bli nödvändigt att också bevilja bistånd till gammal skuld och till depositionsavgift om den sökande har akut behov av fast telefoni och inte inom rimlig tid kan reglera eventuell skuld och betala depositionsavgift.

Depositionsavgiften betalas direkt till teleleverantören. Det ska anges på beställningen av abonnemanget vem som betalt depositionsavgiften och vart den ska återbetalas. Om ny skuld uppkommer under tid som depositionen gäller kan teleleverantören ta ut depositionsavgiften för reglering av skulden. Det är därför viktigt att löpande följa dessa hushålls betalningar av telefonräkningarna.

Uppehållstillstånd

Avgifter för ansökan om uppehålls- och /eller arbetstillstånd beviljas inte eftersom skyddsbehövande (asylskäl) och sökande av humanitära skäl inte behöver betala för det. Personer som söker på andra grunder är inte förhindrade att vistas i sitt hemland och bör därför normalt själva få betala avgiften.

5. OLIKA GRUPPERS RÄTT TILL FÖRSÖRJNINGSTÖD

Sammanfattning av socialtjänstens möjligheter att ställa krav.

Vid prövning av rätten till ekonomiskt bistånd ingår prövning av om behoven kan tillgodoses på annat sätt. Av förarbetena till lagen framgår att den enskilde är skyldig att efter förmåga bidra till sin försörjning. Detta innebär bland annat att socialtjänsten kan kräva att arbetslösa som söker ekonomiskt bistånd aktivt söker arbete och deltar i insatser som bedöms främja möjligheterna att få arbete. Socialtjänsten kan även som en del i utredningen kräva att den enskilde deltar i praktik eller arbetsträning. Kraven på en arbetslös biståndssökande person kan ingå som ett led i prövningen antingen jämlikt 4 kap 1 § SoL eller jämlikt 4 kap 4 och 5 §§ SoL. Det är viktigt att det i utredning och beslut klargörs vilka lagrum som tillämpas.

4 kap 1 § SoL

Socialtjänsten kan som huvudregel kräva att en arbetslös person står till arbetsmarknadens förfogande på heltid och att denne tar anvisat arbete. Den biståndssökande måste söka och ta varje lämpligt arbete. Ett arbete är enligt 11 § lagen om arbetslöshetsförsäkring lämpligt om

- skälig hänsyn tagits till den sökandes förutsättningar för arbetet och andra personliga förhållanden.
- anställningsförmånerna är enligt kollektivavtal eller om sådant inte finns, i vart fall är skälig i förhållande till de förmåner arbetstagare med likvärdiga uppgifter får vid jämförliga företag och föreskrifter om förebyggande av ohälsa och olycksfall följs.
- arbetet inte hänför sig till arbetsplats där det råder arbetskonflikt till följd av stridsåtgärder.

På den som arbetar deltid kan krav ställas på heltidsarbete, om det är möjligt att få. I kravet på den enskilde ingår också att denne deltar i insatser, exempelvis arbetsmarknadsutbildning, praktik eller arbetsrehabiliterande åtgärder för att höja sin kompetens och förbättra sina möjligheter att få ett arbete. Även grundutbildning i svenska och kompetenshöjande verksamhet räknas hit.

Socialtjänsten kan som huvudregel inte kräva motprestation i form av oavlönad heltidssysselsättning som inte är att betrakta som arbete, arbetsmarknadspolitisk åtgärd, praktik eller kompetenshöjande åtgärd. Socialtjänsten kan dock ställa krav på deltagande i praktiskt arbete när det ingår som en tidsbegränsad del i en utredning och är motiverat utifrån den enskildes situation. Krav på deltagande i en viss aktivitet ska alltid föregås av en individuell bedömning av den biståndssökandes behov och förmåga.

De allmänna reglerna om möjligheten att ställa krav på biståndssökande kan inte i samma utsträckning användas för människor som har allvarliga missbruksproblem eller svår psykisk ohälsa.

När det gäller personer som helt eller i stor utsträckning vägrar medverka i socialtjänstens utredning som ska ligga till grund för en genomförandeplan så kan detta dock utgöra grund för avslag eller för att reducera biståndet.

Den enskild ska ges en noggrann information om kravens innebörd och vad som blir konsekvensen om kraven inte följs. Den enskilde och handläggaren skriver i detta sammanhang en genomförandeplan där det framgår vilka konsekvenser det blir om inte planen följs. För all arbetsträning och praktik som sker med stöd av 4 kap 1 och 4 §§ SoL ska samverkan ske med arbetsförmedlingen, så att denna kompetens tas tillvara i bedömning om vad som är lämplig utformning.

4 kap 4 § SoL

I 4 kap 4 § SoL finns möjligheter att ställa krav på deltagande i praktik eller kompetenshöjande insatser för i första hand yngre personer under 25 år. Möjligheten gäller även personer över 25 år som är i behov av kompetenshöjande insatser. Bestämmelsen gäller de som är mer långvarigt arbetslösa och som inte kan få lämplig arbetsmarknadsåtgärd inom rimlig tid eller inte har en planerad arbets- eller studiestart.

Syftet med praktik eller andra kompetenshöjande åtgärder är att förhindra passivisering i ett långvarigt biståndsberoende. Deltagandet i kompetenshöjande verksamhet är ett led i en medveten strategi att närma sig arbetsmarknaden. Deltagandet ska föregås av en individuell bedömning av den enskildes behov och förmåga

Handläggning av bistånd till arbetslösa

De allra flesta som har behov av försörjningsstöd saknar ett arbete. Den största andelen är arbetsföra och oförhindrade att börja arbeta direkt, men några har någon form av hinder som måste övervinnas för att de ska bli helt eller delvis arbetsföra.

Att stå till arbetsmarknadens förfogande

Den som är arbetslös och bedöms som arbetsför ska stå till arbetsmarknadens förfogande och söka arbete aktivt. Detta innebär att vara anmäld på arbetsförmedlingen och söka arbete inom pendlingsavstånd. Krav ska ställas på att den arbetslöse som saknar försörjning ska söka vilket arbete som helst som han eller hon anses kunna klara av. Det kan även gälla tillfälliga och mindre kvalificerade arbeten som den sökande omgående ska kunna ta. Med utgångspunkt i barnets bästa och utifrån kunskapen om att barn med yrkesarbetande föräldrar har bättre förutsättningar i sina liv än barn i bidragstagande familjer, kan det även vara motiverat att även barnfamiljer flyttar för att föräldrarna ska kunna långsiktigt försörja sig genom arbete. Arbetets varaktighet och omfattning måste då övervägas, liksom konsekvenserna av en flytt för eventuella övriga familjemedlemmar.

Den som är arbetslös och söker försörjningsstöd ska erbjudas stöd i sitt arbetssökande. En utredning för att klargöra vilket behov av stöd den sökande har ska göras. Utifrån denna utredning görs en planering tillsammans med den enskilde och en genomförandeplan upprättas. Av genomförandeplanen ska framgå vilka krav på motprestationer socialtjänsten ställer för att försörjningsstöd ska kunna utgå. Socialtjänsten ska verka för att den arbetslöse aktiverar egna resurser. För att nå ett gott resultat för den enskilde är det viktigt att krav kombineras med aktiva och stödjande insatser. I arbetet ska stöd- och motivationssamtal ingå. Krav ska ställas på att den arbetslöse ska delta i praktik eller kompetenshöjande verksamhet och han/hon är skyldig att

redovisa sitt arbetssökande. Det är viktigt att den som deltar i kompetenshöjande verksamhet aktivt tar del av verksamhetens möjligheter. Erbjudandet innebär exempelvis att den arbetssökande får tillgång till datorer, handledare, coachning, svenskundervisning eller kompetenshöjande praktik.

Genomförandeplanen ska regelbundet följas upp och eventuella ändringar ska göras i samband med uppföljning. Om den enskilde inte bedöms uppfylla kraven för rätt till försörjningsstöd kan denne många gånger behöva mer stöd eller andra insatser.

Den som uppmanas att delta i praktik eller kompetenshöjande verksamhet, arbetsträning eller utredande verksamhet ska delta i detta.

Om den enskilde inte bedöms uppfylla kraven att stå till arbetsmarknadens förfogande, exempelvis genom att inte söka arbete eller genom att vägra delta i kompetenshöjande verksamhet, arbetsträning eller utredande verksamhet påverkar detta rätten till försörjningsstöd för hela familjen. Detsamma gäller vid frånvaro från aktivitet utan dokumenterat giltigt skäl. Vid frånvaro pga. sjukdom mer än fem dagar ska sjukdomen styrkas med läkarintyg.. På motsvarande sätt ska sjukdom styrkas vid frånvaro för vård av sjukt barn. Läkarutlåtande gällande arbetsoförmåga som hindrar deltagande i den kompetenshöjande verksamheten ska uppvisas. Ledigheter beviljas inte utanför verksamheternas ordinarie sommar- och juluppehåll. Ordinarie förskolas eventuella semesterstängning utgör inget hinder för att stå till arbetsmarknadens förfogande, eftersom föräldrarna alltid erbjuds plats på alternativ förskola.

Den som studerar på SFI betraktas som arbetslös. Svenskstudierna är i dessa fall en av flera möjliga insatser för att öka den enskildes möjligheter till anställning. Samma krav på motprestationer ska ställas som för arbetslösa och den sökande ska när som helst vara beredd att avbryta aktivitet för att påbörja erbjudet arbete.

Arbetslösa med otillräcklig föräldrapenning

Föräldrapenning ska tas ut sju dagar i veckan. Barnet ska vid 10 månaders ålder anmälas till barnomsorgskön och bekräftelse på platsansökan ska visas upp. Så snart det är praktiskt möjligt ska den hemmavarande föräldern ställa sig till arbetsmarknadens förfogande. Detta innebär att så snart barnomsorgsplats erbjuds ska den accepteras. För tid efter det att barnomsorgsplats erhållits föreligger ingen rätt att vara föräldraledig viss tid. Lagen om föräldraledighet reglerar endast förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Arbetslösa med sociala och medicinska problem

Människor har i regel betydande resurser även då det finns problem av något slag. För att socialtjänsten ska ställa andra krav än de som ställs på arbetslösa enligt ovan, ska problematiken vara allvarlig och omfattande. Sådana skäl är allvarligt missbruk, svår psykisk ohälsa eller dokumenterad arbetsoförmåga p g a sjukdom. Personer med denna problematik har ofta behov av insatser från andra enheter inom socialtjänsten eller från landstinget. För att vara berättigad till försörjningsstöd ska den enskilde medverka i planering i syfte att bli arbetsför eller medverka till att få annan ersättning ur det generella socialförsäkringssystemet.

Sjukskrivna

För att arbetsförmåga vid sjukdom ska godkännas ska en person ha ett relevant läkarutlåtande som styrker oförmåga att arbeta eller delta i kompetenshöjande verksamhet, helt eller delvis. Det är inte sjukdomen i sig som bedöms utan arbetsförmågan. Insatser ska erbjudas i form av samverkan med familjeläkare, psykiatrimottagning och försäkringskassa.

För att vara berättigad till försörjningsstöd ska den sökande medverka till behandling och rehabilitering i syfte att bli arbetsför. Arbetslös som är sjukskriven på deltid ska delta i kompetenshöjande verksamhet i förhållande till sjukskrivningens omfattning

Personer med psykisk ohälsa

När det gäller personer med svår psykisk ohälsa och beteendemässiga störningar måste socialtjänsten först utreda de grundläggande problemen innan socialtjänsten tar ställning till hur socialtjänsten på bästa sätt kan stärka den enskildes framtida försörjningsförmåga. I arbetet med personer med psykisk ohälsa är det oftast nödvändigt att samverka med familjeläkare, andra enheter inom Individ och familj och med landstinget.

Personer med missbruksproblem

Sökande med lindriga eller begynnande missbruksproblem kan erbjudas kompetenshöjande verksamhet om det bedöms att det är en lämplig åtgärd.

Krav på uppvisande av urinprov kan ställas i utredande syfte. Vägrar den sökande att medverka i att utreda vilken behov av hjälp från socialtjänsten han/hon har kan biståndet vägras eller reduceras. För personer med pågående aktivt missbruk kan försörjningsstödet reduceras då det inte används till avsett ändamål.

Socialtjänsten har enligt 5 kap 9 § SoL ett ansvar att hjälpa missbrukare att få den hjälp de behöver för att komma ifrån sitt missbruk. Nämnden ska planera hjälpen i samförstånd med den sökande och nog följa upp att planen följs. Socialkontor Ekonomi har ett nära samarbete med Socialkontor Vuxen och Missbruksmottagningen.

Studerande

Vuxna studerande i grund- eller gymnasieskola/motsvarande

Huvudregeln beträffande vuxna studerande är att de ska försörja sig själva genom de stödformer som finns inom studiestödssystemet. Undantag kan göras av medicinska, sociala eller arbetsmarknadsmässiga skäl.

En genomförandeplan ska upprättas tillsammans med den enskilde med inriktning på arbete, fortsatta studier eller annan ordnad sysselsättning samt med sikte på att möjliggöra en egen försörjning.

Sökande som studerar på grundskolenivå ska alltid söka bidragsdelen av studiemedlen.

Personer som saknar grundskolekompetens i ett eller flera ämnen kan studera och samtidigt vara berättigade till försörjningsstöd. Om taket för utbetalning av bidragsdelen har uppnåtts ska en bedömning göras om studierna ska fortsätta. Det bör i sådana fall vara en kortare tid och ingå i en

planering för att bli behörig till fortsatta studier på gymnasienivå med egen försörjning i form av studiemedel.

Studier på högskola/universitet ska finansieras med studiemedel. Sambo/make/maka till person som studerar på högskola/universitet är inte berättigad till försörjningsstöd. Makar och sammanboende har gemensam ekonomi och ska båda bidra till familjens försörjning. Se vidare under rubrik ”Studerande som har familj”.

Svenska för invandrare

Vuxna som läser svenska för invandrare – SFI - samt grundläggande SFI-utbildning kan beviljas ekonomiskt bistånd.

Flyktingar, se riktlinjer för introduktionsersättning.

Försörjningsstöd beviljas till SAS (studier i svenska som andra språk åk 1-9 grundskolenivå) om det inte framkommit skäl som för att annan planering är mer lämplig, t ex att sökande kan få arbete eller har svårt att tillgodogöra sig undervisningen.

SAS-studierna kan kombineras med andra studier på grundskolenivå eller med yrkesinriktade studier på gymnasienivå/motsvarande.

Slutbetyg från SAS ger behörighet att söka gymnasiestudier. Studerande på SAS ska söka bidragsdelen av studiemedlen.

Dyslexiundervisning i sk SOL-kurser

Studierna bedrivs för både svenskar och invandrare. Utbildningen är mellan 1 – 3 terminer, oftast heltid termin 1 och 2 och 25-50 % termin 3. Beviljas försörjningsstöd utan krav på att ansöka om bidragsdelen av studiemedlen.

Studerande på gymnasienivå eller liknande/Vuxna med ordinarie arbete

Vuxna studerande som tar studieledigt från ett ordinarie arbete och påbörjar studier medges inte kompletterande försörjningsstöd då behovet kan tillgodoses genom återgång till arbetet.

Övriga vuxna

Yrkesutbildningar på Komvux samt andra utbildningar på gymnasienivå inklusive Svenska 2A och Svenska 2B ska söka studiemedel, lånedel och bidragsdel hela studietiden.

Särskilda skäl (Enhetschef/konsulent delegat)

Studerande på gymnasienivå som p g a olika skäl inte är berättigade till studiemedel från CSN kan för att genomgå kortare utbildning maximalt tre månader eller avsluta studierna beviljas försörjningsstöd under maximalt tre månader.

Särskilda skäl längre än tre månader (AU delegat)

Vuxna studerande på gymnasienivå enligt ovanstående men som har ett längre behov av försörjningsstöd kan av särskilda skäl och efter särskild prövning beviljas försörjningsstöd.

Orienteringskurser

Personer som uppbär försörjningsstöd och har uppburit försörjningsstöd en längre tid kan delta i orienteringskurs/förberedande kurs med försörjningsstöd för att prova om intresse finns för vidare studier.

Övriga studier/sysselsättningsprojekt

Arbetsmarknadsutbildningar

Studerande vid, av arbetsförmedlingen godkända arbetsmarknadsutbildningar, beviljas kompletterande försörjningsstöd till aktivitetsstöd/motsvarande. Deltagande i arbetsmarknadsutbildningar jämföras med arbetsmarknadsåtgärder.

Sysselsättningsverksamheter

Vuxna som deltar i särskilda sysselsättningsverksamheter i samarbete med exempelvis arbetsförmedlingen, försäkringskassan m fl beviljas försörjningsstöd under förutsättning att deltagande i verksamheten innebär en individuell planering för att erhålla arbete, påbörja studier eller annan sysselsättning samt en framtida egen försörjning.

Studerande som har familj

Kompletterande försörjningsstöd kan beviljas till hushåll där en i familjen är vuxenstuderande på gymnasienivå, förutsatt att maximalt studiemedel tas ut. Studiemedlet tas då upp som inkomst i beräkningen av försörjningsstödet.

Bedrivs studierna på högskola/universitet beviljas ej kompletterande försörjningsstöd om den studerande har faktiska möjligheter att få arbete utan att fullfölja studierna.

Om någon ska avbryta studierna för att stå till arbetsmarknadens förfogande ska detta ske så att det finns möjlighet att återuppta studierna vid senare tillfälle. Den studerande kan behöva fullfölja en pågående kurs eller termin.

Studerande under studieuppehåll

Enligt 4 kap 1§ Socialtjänstlagen (SoL) har den som inte kan få sitt behov av försörjning tillgodosatt rätt till försörjningsstöd. Rätten är dock förenat med vissa krav. Enligt 4 kap 4§ SoL har socialtjänsten rätt att ställa krav på den enskilde att delta i anvisad praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet.

Om den sökande inte har inkomster eller tillgångar som kan användas till hans försörjning kan han ha rätt till försörjningsstöd.

För ha rätt till försörjningsstöd ska den sökande också stå till arbetsmarknadens förfogande d v s

- vara anmäld på Arbetsförmedlingen

- kunna visa att han under terminen aktivt sökt feriearbete
- inte vara tjänstledig från ett arbete
- delta i anvisad praktik

Sökande som är under 21 år och går på gymnasiet och ska fortsätta sina studier på gymnasial nivå,

d v s alla studier som inte betraktas som högskole- eller universitetsstudier, är försörjda av sina föräldrar och har då inte rätt till försörjningsstöd.

Anvisad praktik

Enligt 4 kap 4§ SoL gäller att kommunen kan anvisa en praktikplats till studerande som inte har egen försörjning under sommaruppehållet. Om den sökande inte fått något feriearbete trots att han varit aktivt arbetssökande under vårterminen och uppfyller kraven i övrigt för att bli berättigad till försörjningsstöd blir han anvisad en praktikplats. Tackar han nej till erbjuden praktikplats får han avslag på försörjningsstödet. Den sökande blir hänvisad till en praktiksamordnare. I möjligaste mån kommer praktiksamordnaren att anvisa en plats efter egna önskemål. Praktiken varar i 6 veckor och är på heltid.

Högskolestuderande har inget uppehåll mellan höst och vårterminen och är därmed tillförsäkrade skälig levnadsnivå med studiemedlet under juluppehållet. Övriga studerande kan efter prövning beviljas reducerad norm under juluppehållet under förutsättning att de kan visa att de varit aktivt arbetssökande under höstterminen.

Ungdomar under 21 år som går i skolan

Föräldrarna har enligt föräldrabalken försörjningsskyldighet för ungdomar som går i skolan till dess den unge fyller tjuuguett år. Till skolgång räknas studier i grundskolan eller gymnasieskolan och annan jämförlig grundutbildning. För ungdom som fyllt 18 år är föräldrarna underhållsskyldiga bara om den unge går i skolan. Gör den unge ett uppehåll i sin skolgång är föräldrarna inte underhållsskyldiga under uppehållet men underhållsskyldigheten träder in igen om och när barnet återupptar skolgången. Ferier och tid då barnet på grund av sjukdom är förhindrad att delta i utbildningen anses i praxis utgöra tid då skolgång pågår.

Underhållsskyldigheten upphör alltså inte under sommarlovet mellan två årskurser i gymnasieskolan. I de fall föräldrarna har försörjningsplikt ska ungdomen räknas in som barn i hushållet om det inte finns särskilda skäl för att ungdomen ska ha bistånd som eget hushåll.

Ungdomar under 21 år som går i skolan och har eget hushåll *(AU delegat grundutredning, Enhetschef/konsulent Barn och Ungdom delegat omprövning)*

Studerande ungdomar under 21 år som p g a hemsituationen inte kan bo kvar i föräldrahemmet utreds av Socialkontor Barn och Ungdom. Hemsituation, föräldrarnas försörjningsförmåga utreds av barn och ungdom. Genomförandeplan görs av barn och ungdom.

Uppehålle och hyra betalas ut av Socialkontor Ekonomi efter beslut från Individ och familjenämndens arbetsutskott.

Personer 65 år och äldre

Personer som är 65 år och äldre som ansöker om försörjningsstöd ska hänvisas till försäkringskassan för att ansöka om äldreförsörjningsstöd. Om försörjningsstöd beviljas i avvaktan på beslut hos försäkringskassan ska det återsökas.

Företagare

Ekonomiskt bistånd beviljas inte till den som är egen företagare. Aktiebolag representerar en realiserbar tillgång liksom vissa handelsbolag och enskilda firmor. En del enskilda firmor representerar ingen tillgång och bedriver i princip ingen verksamhet. I dessa fall ska den sökande avregistrera firman hos Bolagsverket, alternativt skatteverket, skriva in sig på arbetsförmedlingen och ställa sig till arbetsmarknadens förfogande för att bli berättigad till ekonomiskt bistånd. Egna företagare som erhåller aktivitetsstöd (starta eget-bidrag) från Arbetsförmedlingen kan beviljas kompletterande försörjningsstöd. Krav på att redovisa inkomster från företaget föreligger.

Inskrivna för kriminalvård eller rättspsykiatrisk vård

För personer inskrivna inom kriminalvården ska kriminalvårdsmyndigheten svara för alla kostnader under verkställighetstiden med undantag för den enskildes kostnader i form av hyra. För hyra och andra kostnader förknippade med eventuell bostad gäller i vissa fall särskilda regler som beskrivs nedan. Sökandens möjlighet till inkomst från arbete inom kriminalvårdsanstalten ska alltid utredas innan ekonomiskt bistånd beviljas.

Personer som är häktade, inklusive de som genomgår rättspsykiatrisk undersökning, får häktesbidrag från kriminalvården och ska inte beviljas försörjningsstöd. Personer som dömts till fängelsestraff har i princip rätt att omgående påbörja verkställigheten. Vid ansökan om försörjningsstöd i avvaktan fängelsestraff kan behovet tillgodoses genom att den sökande inställer sig hos kriminalvården. I samband med avslutning av kriminalvård ligger ansvaret för bistånd enligt 4 kap 1 § Socialtjänstlagen på folkbokföringskommunen under en övergångsperiod. En rimlig övergångsperiod kan vara ca 1 månad. Därefter har vistelsekommunen ansvaret. Den som genomgår rättspsykiatrisk vård har rätt till ekonomiskt bistånd på samma villkor som personer inskrivna för vård inom socialtjänsten. Observera att dömda till rättspsykiatrisk vård har kvar rätten till sjukpenning, pension, bostadsbidrag, etc.

Hyreskostnad

Personer som är häktade har rätt till bistånd från socialtjänsten till hyra om inte behovet kan tillgodoses på annat sätt. En sedvanlig ekonomisk prövning ska alltid göras. Personer som är dömda till kriminalvård kan i vissa fall beviljas bistånd till hyra under verkställighetstiden. Vägledande vid prövning ska vara den sökandes hyresförhållande, straffets längd, egen förmåga att betala hyran eller del av hyran, samt rehabiliteringsaspekten. Vid faktisk strafftid på *högst 6 månader* kan ekonomiskt bistånd till hyra beviljas om det är olämpligt eller omöjligt att hyra ut lägenheten i andra hand. I fall den sökande hyr andrahandslägenhet eller inneboenderum kan bistånd beviljas om hyresrätten kvarstår efter frigivning. Om hyresavtal sägs upp kan det bli aktuellt med bistånd till kostnad för förvaring av bohaget. Denna kostnad bör ses i förhållande till kostnad för nyanskaffning av möbler och husgeråd i kombination med förvaring av en mindre del personligt lösöre. Vid vårdtid som *överstiger 6 månader* ska den sökande försöka få sin lägenhet uthyrd i andra hand eftersom bostad efter frigivning är betydelsefull för fortsatt rehabilitering.

Intensivövervakning med elektronisk kontroll – s.k. Fotboja

Fotboja förekommer dels som påföljd vid korta straff och dels som ett led i frigivningsförberedelserna, s.k. IÖV-utsluss. Personer som avtjänar straff med fotboja jämställs med frivårdsklient och har exempelvis rätt att fortsätta uppbära eventuell pension eller sjukpenning, dock inte ersättning från A-kassa. Om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt har personen rätt till ekonomiskt bistånd från kommunen till sin försörjning under verkställigheten med fotboja. Om verkställigheten med fotboja upphävs och övergår till anstaltsvård gäller i stället reglerna för inskrivna inom kriminalvården. Ekonomiskt bistånd till eventuella merkostnader på grund av intensivövervakningen, såsom avgifter, telefoninstallation eller resor till och från aktiviteter, ska inte beviljas då dessa bekostas av kriminalvårdsmyndigheten. Vid IÖV-utsluss är personen fortfarande inskrivna i anstalt och har inte rätt till ekonomiskt bistånd för sin försörjning, utan reglerna för inskrivna inom kriminalvården gäller.

Kontraktsvård

Kontraktsvård är ett alternativ till fängelse som innebär att den dömda får genomgå missbruksbehandling där kriminalvården och socialtjänsten (Socialkontor Vuxen) upprättar en gemensam behandlingsplan. Kriminalvården har kostnadsansvaret för behandlingen fram till tänkt dag för villkorlig frigivning vilket inträffar efter 2/3 av det alternativa fängelsestraffet. Vid behandling på institution står kriminalvården för alla kostnader till vårdgivaren i samband med placeringen såsom fickpengar, drogkontroller, sjukvårdskostnader, resor, klädutrustning, fritids- och sportutrustning och hygienartiklar. I dessa fall ska försörjningsstöd inte beviljas. Kriminalvården står för alla kostnader. Klientens behov av försörjningsstöd till hyra under verkställighetstiden ska prövas av socialtjänsten. Bedömningen är då densamma som för personer som avtjänar fängelsestraff.

Kontraktsvård är en påföljd och om klienten avbryter eller missköter den uppgjorda behandlingsplanen gäller i stället reglerna för inskrivna inom kriminalvården.

Samhällstjänst

Samhällstjänst är en dom till skyddstillsyn med föreskrift att utföra oavlönat arbete hos ideella föreningar, organisationer eller kyrkor och är ett alternativ till fängelse. Samhällstjänsten ska utföras under den dömdes fritid, t ex kvällar eller veckoslut, under kontroll av frivårdsmyndigheten. Den dömda kan behålla sitt ordinarie arbete eller studier eller vara aktivt arbetsökande. Det faktum att en bidragssökande person är dömd till samhällstjänst ska inte påverka socialtjänstens krav på den sökande att stå till arbetsmarknadens förfogande på heltid, och t.ex. delta i praktik.

Inskrivna för vård eller behandling inom socialtjänsten

Personer som beviljas heldygnsvård eller behandling är berättigade till ekonomiskt bistånd på samma villkor som andra. Biståndet beviljas i form av förbehållsbelopp, se vidare under Försörjningsstöd, bistånd vid institutionsvistelse.

Reskostnader

Bistånd till resor i samband med institutionsvård, t.ex. för informationssamtal, in- och utskrivning på institutionen samt möten med socialsekreterare, beslutas av Socialkontor Vuxen i samband med placeringen.

Utländska medborgare

En utländsk medborgare, med undantag från vissa EU-medborgare och deras anhöriga, får inte uppehålla sig i Sverige mer än tre månader från inresan utan att ha uppehållstillstånd. I de fall sökande vistats i landet mer än 3 månader utan uppehållstillstånd har kommunen underrättskyldighet till polisen enligt 7 kap. 1 § utlänningsförordningen.

Utländska medborgare med viseringsplikt ska ha uppehållstillstånd eller visum redan vid inresa.

Om en svensk medborgare gifter sig med en medborgare från annat EU-land eller annat utomnordiskt land, ska denne ha sökt och beviljats uppehållstillstånd i Sverige innan inresa i landet. Detta krävs dock inte om medborgaren från annat EU-land själv uppfyller kriterierna för att ha uppehållsrätt genom t.ex. en anställning i Sverige, se avsnitt nedan.

Med uppehållstillstånd

Utländska medborgare med uppehålls- och arbetstillstånd i Sverige och som vistas här har samma rätt till bistånd som svenska medborgare. Utländsk medborgare som söker ekonomiskt bistånd ska alltid kunna uppvisa gällande beslut om uppehålls- och arbetstillstånd. Utländska medborgare med uppehållstillstånd för besök är inte berättigade till försörjningsstöd, utan ska bedömas på samma sätt som utländska medborgare som befinner sig tillfälligt i landet.

För utländsk medborgare utan viseringsplikt krävs denna typ av uppehållstillstånd efter tre månaders vistelse i Sverige. Utländska medborgare med viseringsplikt ska ha denna typ av uppehållstillstånd redan vid inresan. Studenter ska inte beviljas ekonomiskt bistånd annat än i undantagsfall, i en akut nödsituation. Upphållstillståndet har beviljats under förutsättningen att försörjningen är tryggad under vistelsen i landet.

Utan uppehållstillstånd

Utländska medborgare som tillfälligt vistas i Sverige, t.ex. turister, affärsresande och säsongsarbetare ska vid ekonomiska problem i första hand hänvisas till det egna landets ambassad eller konsulat. I princip föreligger endast rätt till ekonomiskt bistånd i en nödsituation och kommunen är skyldig att pröva biståndsbehovet i de fall behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Det yttersta ansvaret skulle i det enskilda fallet kunna ge den enskilde matpengar samt en biljett hem

Efter tre månaders vistelse i Sverige inträder kravet på uppehållstillstånd. Vänder sig personen till socialtjänsten efter mer än tre månader i landet och personen saknar uppehållstillstånd och har inte heller ansökt om uppehållstillstånd, är socialtjänsten enligt utlänningsförordningen skyldig att underrätta polismyndigheten. Skyldigheten inträder första gången en nämnd vidtar en åtgärd i

ett ärende om socialtjänst, t.ex. registrerar en ansökan om ekonomiskt bistånd. Socialnämnden bör också uppmana personen att ta kontakt med Migrationsverket för att ansöka om ett uppehållstillstånd. Ansöker personen inte om uppehållstillstånd kan det möjligen bli aktuellt med bistånd i avvaktan på avvisning eller utvisning.

Asylsökande

Asylsökande ska alltid hänvisas till Migrationsverket som beviljar bistånd i form av dagersättning enligt lag om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA). Detta gäller oavsett om den asylsökande vistas på förläggning eller hos släkting i kommunen. Kommunen ansvarar för gruppen ”Övriga som sökt uppehållstillstånd” i Sverige och omfattas av 1 § punkt 3 i lag om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA), d.v.s. ”har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige och av särskilda skäl medgetts rätt att vistas här medan ansökan prövas”. Det är Migrationsverket som beslutar om detta, och beslutet ska visas upp av den sökande. Dessa personer beviljas dagersättning enligt LMA och det utbetalas av kommunen. Detta gäller även personer som tidigare haft uppehållstillstånd som upphört att gälla och som sökt nytt uppehållstillstånd. I de senare fallen kan det även bli aktuellt att bevilja hyra e.d.

EU-medborgare

Allmän orientering

För en EU-medborgare gäller särskilda regler som innebär att kravet på uppehållstillstånd enligt utlänningslagen inte gäller för dem under vissa förutsättningar. Bestämmelser om uppehållsrätt, som reglerar EU-medborgares rätt att vistas i landet, finns i utlänningslagen och utlänningsförordningen. Reglerna om uppehållsrätt omfattar även medborgare från EES-länderna Island, Norge och Liechtenstein. Reglerna om uppehållsrätt omfattar dock inte medborgare från Schweiz, för vilka tidigare regler om uppehållstillstånd fortfarande gäller. Reglerna om uppehållsrätt är endast tillämpliga på sådana EU-medborgare som reser till eller uppehåller sig i en annan medlemsstat än den de själva är medborgare i och därigenom utnyttjar den fria rörligheten. Med uppehållsrätt avses en rätt för EU-medborgare och deras familjemedlemmar att vistas i Sverige mer än tre månader utan uppehållstillstånd under vissa förutsättningar.

EU-medborgaren har uppehållsrätt om han eller hon

- är arbetstagare eller egen företagare i Sverige
- har kommit till Sverige för att söka arbete och har en verklig möjlighet att få en anställning
- är inskriven som studerande vid en erkänd utbildningsanstalt i Sverige och enligt en
- försäkran om detta har tillräckliga tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning
- har en heltäckande sjukförsäkring för sig och sina familjemedlemmar som gäller i Sverige
- har tillräckliga tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning och har en heltäckande sjukförsäkring för sig och familjemedlemmarna som gäller i Sverige.

Med familjemedlem avses make/maka eller sambo. Med familjemedlem avses vidare släkting i rakt nedstigande led till EU-medborgare eller till hans eller hennes make eller sambo, om släktingen är under 21 år eller är beroende av dem för sin försörjning. Slutligen avses även släkting i rakt uppstigande led till EU-medborgare eller till hans eller hennes make eller sambo,

om släktingen är beroende av dem för sin försörjning. En registrerad partner jämställs med make. Det skall noteras att familjemedlemmar inte behöver vara EU-medborgare för att ha uppehållsrätt.

Om en svensk medborgare gifter sig med en medborgare från annat EU-land eller annat utomnordiskt land, ska denne dock ha sökt och beviljats uppehållstillstånd i Sverige innan inresa i landet. Detta krävs dock inte om medborgaren från annat EU-land själv uppfyller kriterierna för att ha uppehållsrätt exempelvis genom en anställning i Sverige. Upphållsrätten finns så länge villkoren är uppfyllda. En EU-medborgare som har vistats lagligt i Sverige utan avbrott under minst fem år har permanent uppehållsrätt.

Registrering och ansökan om uppehållskort

En EU-medborgare som har uppehållsrätt och som avser att stanna i Sverige under längre tid än tre månader skall enligt utlänningslagen registrera sig hos Migrationsverket. Registreringskyldigheten gäller dock inte arbetssökande. En EU-medborgares familjemedlem som inte är EU-medborgare skall ansöka om uppehållskort hos Migrationsverket senast 3 månader efter ankomsten till Sverige. Ett bevis om registreringen och ett intyg om inlämnad ansökan om uppehållskort utfärdas omedelbart. Upphållskortet, som skall upprättas inom sex månader från ansökan, gäller i fem år från dagen för utfärdandet. Ett bevis om registrering eller ett intyg om inlämnad ansökan om uppehållskort kan användas av EU-medborgaren vid en biståndsansökan för att visa att han eller hon har uppehållsrätt som t.ex. arbetstagare.

Yrkesverksamma personer

En EU-medborgare har uppehållsrätt om han eller hon är arbetstagare eller egen företagare i Sverige. Detta förutsätter att en arbetstagare kan visa intyg om anställning eller liknande. Om en EU-medborgare som arbetstagare vistas i Sverige har de samma rätt till ekonomiskt bistånd som svenska medborgare. För rätt till bistånd krävs det självklart att övriga krav enligt 4 kap 1 § SoL är uppfyllda.

Arbetssökande

En EU-medborgare har vidare uppehållsrätt om han eller hon är arbetssökande i Sverige med verklig möjlighet att få anställning. Enligt EG-rättslig praxis har den arbetssökande i regel rätt att vistas 6 månader i medlemsstaten för att söka arbete. Vad gäller socialt bistånd till personer som är arbetssökande har dessa enligt EG-rätten ingen rätt till socialt skydd men däremot har de möjlighet att få stöd enligt socialtjänstlagen. Rätten till bistånd för dessa personer har hittills inte prövats av Regeringsrätten och därför är det osäkert hur långt kommunens yttersta ansvar sträcker sig.

Vistelsebegreppet och socialtjänstens regler om kommunens yttersta ansvar samt den enskildes rätt till bistånd innebär att en individuell prövning måste göras om bistånd skall utgå och i vilken omfattning. En arbetssökande EU-medborgare har i regel inte rätt till försörjningsstöd. En individuell bedömning måste dock alltid göras i det enskilda fallet, där hänsyn bl.a. skall tas till vistelsetidens längd och avsikten med vistelsen. Se även under Akut nödsituation.

För personer med rätt till arbetslöshetsersättning enligt hemlandets regler finns möjlighet att under tre månader ta med sig denna ersättning till det land där man tillfälligt vistas. Kommunen måste från fall till fall bedöma om, och i så fall, i vilken omfattning bistånd skall utges.

Icke yrkesverksamma personer

Vidare har vissa studerande och personer, t.ex. pensionärer, som har tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning och en heltäckande sjukförsäkring uppehållsrätt. En EU-medborgare, som lagligen vistas i Sverige vid biståndsbedömningen, ska i princip behandlas på samma sätt som en svensk medborgare under samma förutsättningar. Kommunen måste från fall till fall bedöma om, och i så fall, i vilken omfattning bistånd skall utges.

Tillfällig vistelse

EU-medborgare som tillfälligt vistas i Sverige, t.ex. som turister eller affärsresande, och som inte har något arbete i Sverige och inte heller har för avsikt att arbeta i Sverige ska vid ekonomiska problem i första hand hänvisas till det egna landets ambassad eller konsulat. I princip föreligger rätt till ekonomiskt bistånd i en nödsituation och kommunen är skyldig att pröva biståndsbehovet i de fall behovet inte kan tillgodoses på annat sätt.

Det yttersta ansvaret skulle i det enskilda fallet kunna ge den enskilde matpengar samt en biljett hem. Det skall noteras att en EU-medborgare som uppfyller kriterierna för uppehållsrätt enbart kan bli aktuella för avvisning i särskilda situationer. EU-medborgare som inte är arbetstagare, egenföretagare, arbetssökande och deras familjemedlemmar får dock avvisas t.ex. om de under vistelsen i Sverige utgör en belastning för biståndssystemet enligt socialtjänstlagen. Den underrättelseskyldighet till polisen som föreligger enligt 7 kap. 1 § utlänningsförordningen omfattar inte EU-medborgare med uppehållsrätt.

Akut nödsituation

Rätt till bistånd finns alltid i akuta nödsituationer. Vid dessa situationer bör särskilt beaktas om det finns barn i familjen. Ett avslag på en ansökan om bistånd får inte leda till att ett barn far illa.

Övrig information gällande EU-medborgare kan fås i Socialstyrelsens skrivelse ”EG-rätten och socialtjänsten” Artikelnr 2008-126-3

Värnpliktiga

Huvudprincipen är att ekonomiskt bistånd inte ska beviljas till värnpliktig och dennes familj då behovet ska tillgodoses genom de bidrag som utgår enligt familjebidragsförordningen. Detta bidrag söks genom försäkringskassan.

ANVISNINGAR FÖR HANDLÄGGNINGEN

Allmänt

I detta avsnitt anges riktlinjer för ärendehandläggningen. Avsnittet innehåller definitioner av begrepp, regler för handläggning och dokumentation, kontroller som ska utföras, hantering av inkomster och utgifter i olika situationer samt handläggningen av återkrav och misstänkt bidragsbrott. Mer utförlig vägledning om ramarna för ärendehandläggning och dokumentation kan erhållas från Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation vid handläggning av ärenden och Socialstyrelsens handbok ”Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten”, 2006.

Registrering i IFO-registret

Handläggning och dokumentation görs i Individ och familjs verksamhetsregister som också utgör socialregistret. Eftersom de uppgifter som registreras ligger till grund för resultatuppföljning och planering ska anvisningarna för registrering av uppgifter i socialregistret följas omsorgsfullt. Orsakskoder och avslutsorsaker finns som bilagor till riktlinjerna.

Hushåll

I varje ärende ska ett hushåll registreras. I hushållet ingår de som har en hushållsgemenskap. D v s föräldrar och de barn som bor i familjen och som föräldrarna är försörjningsskyldiga till.

Förekomst i IFO-registret

I IFO-registret kan varje myndighetskontor se om en person förekommer på något annat myndighetskontor. Dokumentationen är dock sekretessbelagd och endast tillgänglig på det egna kontoret.

Orsakskoder

I varje beslut som fattas ska grundorsaken till behovet av försörjningsstöd anges. Orsakskod ska anges för både sökande och medsökande. Socialstyrelsen har angett vilka orsakskoder som ska gälla i hela landet.

Avslutsorsaker

När ett ärende avslutas ska skälet till varför det avslutas anges.

Ansökan

Ansökan bör vara skriftlig men i princip gäller även en muntlig ansökan. Det är dock viktigt att göra skillnad mellan en ansökan och en förfrågan. Om det är oklart ska handläggaren kontrollera med den sökande om det föreligger en ansökan eller inte. Det är viktigt att informera den sökande om rättigheter och skyldigheter, exempelvis normer, krav, och kontroller, i samband med biståndsprövningen och att uppgifterna kommer att registreras i socialregistret. Den sökande har då möjlighet att överväga om han eller hon ska avstå från att göra en ansökan.

Kontroller

För att motverka felaktiga utbetalningar ska de uppgifter som den sökande lämnar i sin ansökan alltid kontrolleras. Godkännande av olika kontroller sker i huvudsak genom att den sökande undertecknat biståndsansökan. I vissa fall kan andra kontroller än de som godkänts på ansökningsblanketten behöva göras. Sådana kontroller ska godkännas av den sökande. Följande ska alltid kontrolleras:

- Identitet
- Medborgarskap och uppehållstillstånd respektive uppehållsrätt
- Uppgifter om boende och vistelse
- Uppgifter om folkbokföring
- Vårdnadshavare för barn boende i hushållet
- Inkomster
- Tillgångar
- Arbetssökande
- Bilregistret
- Bolagsverket

Identitet och vistelse

Personuppgifter och uppgifter om boende kontrolleras i alla nya ärenden. Som legitimation godtas pass, körkort, eller ID-kort från bank. Boende och vistelsetillhörighet kontrolleras genom folkbokföring, hyreskontrakt och aktuell hyresavi. Om det inte är möjligt att kontrollera en persons boende eller vistelsetillhörighet på annat sätt ska hembesök göras. Om den sökande inte är folkbokförd på den adress som anges i ansökan, men uppger sig vara stadigvarande bosatt där, ska han eller hon uppmanas ändra folkbokföringsadress.

Vid bedömning av den sökandes kommundillhörighet ska utgångspunkten vara vistelsebegreppet. Löpande kontroll av att sökande som inte deltar i arbetssökarverksamhet vistas i kommunen ska göras genom personlig kontakt. Det är även viktigt att kontrollera vistelsen för barn och ungdomar som uppges ingå i hushållet. Gymnasiestuderande ungdomar ska särskilt uppmärksammas för att avhopp från skolan snarast möjligt ska upptäckas. Dessa ungdomar ska omgående hänvisas till relevant instans.

Inkomster

Vid nybesök ska kontoöversikt och kontoutdrag med aktuell kontoställning samt senaste tre månadernas transaktioner uppvisas liksom specifikationen till senaste preliminära deklARATIONEN. Inkomster från arbetsgivare eller arbetslöshetsförsäkring ska styrkas genom uppvisande av besked där alla uppgifter om tillägg och avdrag redovisas. Vid alla ansökningar ska kontroll hos försäkringskassan göras om eventuellt utbetalade försäkringsförmåner. I förekommande fall ska även kontroll göras av om ansökan om sjukersättning, aktivitetsersättning eller allmän pension gjorts samt om extra försäkringsförmåner utgår, t.ex. AGS (avtalsgruppsjukförsäkring), AMF (arbetsmarknadsförsäkring) eller STP/ITP (särskild tilläggs pension/övriga avtalspensioner).

Tillgångar

Kontroll av eventuellt bilinnehav ska göras hos bilregistret i nya ärenden och därefter när så anses nödvändigt.

När det finns tillgångar framgår det av slutskattsedeln att den enskilde haft inkomst av kapital. Vilken typ av tillgångar och värdet av dem syns dels på den förtryckta deklARATIONSBANKETTEN, dels på specifikationen till preliminär deklARATION. Någon av dessa ska uppvisas vid nybesök. Om det finns eller har funnits kontanta tillgångar, aktier eller dylikt ska den sökande visa aktuella kontoutdrag från bank eller utdrag från värdepapperscentralen.

För att kunna utreda eventuella tillgångar i utlandet tas kontakt med respektive lands ambassad för att inhämta uppgifter om möjligheter till kontroll av exempelvis fastighets- eller bostadsrättsinnehav.

Arbetslösa

Kontroll ska göras av om den sökande är inskriven på arbetsförmedlingen, är aktivt arbetssökande och om rätt till arbetslöshetsersättning föreligger. Se också under Arbetslösa i del 5.

Inkomstberäkning

Behov av försörjningsstöd beräknas så att normen läggs ihop med godkända tilläggsbelopp för hyra, hushållsel, hemförsäkring, arbetsresor och avgift för A-kassa eller fackföreningsavgift. På så sätt erhålls hushållets totala norm. Från denna avräknas hushållets alla inkomster månaden innan ansökningsmånaden (innevarande månad). Mellanskillnaden utgör hushållets behov av försörjningsstöd.

Inkomster som i sin helhet reducerar försörjningsstödet:

- Aktivitetsstöd/utvecklingsersättning
- ALFA-ersättning, A-kassa
- Arbetsinkomst, arvode
- Barnbidrag inkl flerbarnstillägg
- Barnpension/efterlevandestöd till barn
- Bostadsbidrag

Bostadstillägg
 Introduktionsersättning
 Pension/sjukersättning/aktivitetsersättning
 Sjukpenning, föräldrapenning
 Skatteåterbäring
 Studiebidrag
 Studiemedel (lånedel och bidragsdel) samt tillägg
 Underhållstöd, utfyllnadsbidrag
 Vårdbidrag
 All annan inkomst (skadestånd, arv livränta etc)
 Inkomst från annat land
 Räntor och utdelningar
 Utryckningsbidrag (värnplikt, kriminalvård)
 Äldreförsörjningsstöd
 Även andra former av inkomster som ska inräknas vid prövning av ekonomiskt bistånd kan förekomma.

Inkomster som delvis reducerar försörjningsstödet:

Familjehemsersättning: Hela arvodesdelen räknas som inkomst samt del av omkostnadsersättningen som utgör ersättning för bostad.
 Stipendier som är ej är villkorade eller riktade till särskilda ändamål. Bedömning av hur ett stipendium ska reducera försörjningsstödet får göras från fall till fall.

Inkomster som inte reducerar försörjningsstödet:

Handikappersättning
 Extra tillägg till studiebidrag
 Traktamenten
 Försäkringsersättning eller skadestånd, ekonomisk del avsett för särskilt ändamål som t.ex. ersättning för läkar- eller tandvårdsbehov som uppkommit av skadan.
 Fondmedel som utbetalats efter en social bedömning.
 Hemmavarande barn och skolungdomars arbetsinkomst som understiger ett halvt basbelopp
 Skatteåterbäring som tagits i anspråk av Kronofogdemyndigheten.

Överskjutande inkomst från tidigare månader

Huvudprincipen är att inkomster som överstiger hushållets behov enligt norm den ena månaden överförs som inkomst till nästkommande månad. Tillämpning av denna princip förutsätter dock att den sökande känner till kommunens beräkningsgrunder. För sökande som aldrig eller inte under lång tid varit i kontakt med socialtjänsten kan socialtjänsten inte kräva att han eller hon i förväg ska planera och anpassa sin ekonomi efter gällande nivå på försörjningsstöd. En ansökan om ekonomiskt bistånd kan i denna situation inte kategoriskt avslås med hänvisning till ett normöverskott som uppkommit genom summering av sökandens inkomster flera månader bakåt.

Om det tidigare överskottet varit stort ska dock en särskild prövning göras. Det bör påpekas att en person som vid sista inkomstillfället vet att han inte har sin försörjning tryggad framåt har ett eget ansvar att efter förmåga planera för de nödvändigaste utgifterna. En person som exempelvis fått avgångsvederlag motsvarande sex månadslöner får anses ha ett eget ansvar att sörja för sin försörjning under motsvarande tid eller fram till nytt arbete eller till utbetalning av arbetslöshetsersättning.

Vid nyansökan är det rimligt att titta på inkomster tre månader tillbaka också av skälet att kunna göra en helhetsbedömning av sökandens ekonomiska situation. Det är med hänsyn till eventuella överskott viktigt att de sökande kontinuerligt, men särskilt i början av kontakten, får information om regler för beräkning av försörjningsstöd och att i princip alla inkomster räknas, som exempelvis retroaktiva utbetalningar och överskjutande skatt. Har den sökande varit medveten om hur inkomsterna beräknas i samband med prövning av försörjningsstöd kan ansökan avslås om han eller hon haft inkomst över eller i nivå med normen.

Arbetsinkomst för skolungdomar

Hemmavarande barns och skolungdomars arbetsinkomst/år understigande ett halvt basbelopp ska inte räknas med vid bedömning av familjens behov av försörjningsstöd.

Ekonomisk bistånd till hushåll som har uppdrag som familjehem

Vid beräkning av familjens behov av försörjningsstöd ska det placerade barnet och omkostnadsersättningen inklusive belopp som utgör ersättning för bostad per månad, inte tas med. Den del av ersättningen som utgör arvode, ska efter avdrag för skatt betraktas som inkomst och reducera behovet av försörjningsstöd. För familjehem som blivit särskilt förordnad vårdnadshavare enligt avtal gäller samma beräkningssätt som för familjehem.

Äldreförsörjningsstöd

Alla över 65 år har rätt till äldreförsörjningsstöd från försäkringskassan. Äldreförsörjningsstödet tillförsäkrar ålderspensionärer skälig levnadsnivå.

Tillgångar

Alla realiserbara tillgångar ska användas för den enskildes försörjning innan han eller hon har rätt till bistånd. Med realiserbara tillgångar menas bankmedel, aktier eller andra värdepapper, bil, båt, fastighet, dyrbara konst- eller samlarföremål, etc. Ålderspensionärer bör dock kunna ha sparade medel upp till ett halvt basbelopp och barn upp till 15 % av basbeloppet. Skäligt rådrum kan beviljas för att avyttra tillgången.

Bil

Bil innehav godtas högst en månad om bilen bedöms som en realiserbar tillgång.

Bil innehav kan godtas om det finns särskilda skäl såsom:

- Dokumenterade medicinska skäl/sjukdom.
- Funktionshinder
- Sociala skäl exempelvis för att kunna genomföra umgänge med barn eller barnomsorg då allmänna kommunikationer saknas.
- För att arbetet kräver det eller för att ta sig till arbetet då allmänna kommunikationer saknas. Vid långvarigt beroende av försörjningsstöd bör diskussion påbörjas om att byta arbete eller bostadsort för att uppnå målet om självförsörjning.

Om bil innehav godkänts bör byte till billigare bil aktualiseras om bilens värde är högre än ett basbelopp. Om den sökande p g a ett funktionshinder har en specialanpassad bil, bör denna, oavsett värde, inte räknas som en tillgång.

Om innehav av bil godtagits ska bistånd till kostnader för bilen inte beviljas. Milersättning som utbetalts på lön räknas inte som inkomst då den ska täcka de faktiska driftkostnaderna för bilen.

Bostadsrätt eller villa

En villa eller en bostadsrätt bör endast betraktas som en realiserbar tillgång om en försäljning bedöms kunna ge ett intäktsöverskott som motiverar åtgärden och det finns möjlighet att ordna annat boende. Vid beräkning av intäktsöverskottet ska hänsyn tas till hushållets storlek, eventuellt ökad boendekostnad vid flytt och den sökandes möjlighet att bli självförsörjande på sikt. En individuell bedömning måste göras i varje enskilt fall. Även om ett intäktsöverskott talar för en försäljning kan en sådan vara olämplig av andra skäl.

En bostadsrätt eller villa betraktas som en realiserbar tillgång om en försäljning bedöms kunna ge ett överskott. Vid ett långvarigt behov av bistånd (längre än tre månader) kan krav på försäljning ställas. En individuell bedömning utifrån följande faktorer ska dock göras innan krav på försäljning ställs.

- om det finns risk för att ett byte medför negativa sociala konsekvenser
- om en barnfamilj genom att flytta tvingas bryta upp från barnomsorg, skola och socialt nätverk
- om en ensamstående vuxen t ex med funktionshinder eller sociala problem och äldre med sviktande hälsa har ett särskilt stort behov av kontinuitet i det sociala nätverket eller den fysiska miljö som hänger samman med det nuvarande boendet.
- om bostaden är anpassad till en boendes funktionshinder
- om den enskilde har begränsade möjligheter att bli godkänd som hyresgäst.

Vid ett kortvarigt behov av försörjningsstöd bör den faktiska kostnaden för bostaden godtas. Med kortvarigt avses en period av maximalt tre sammanhängande månader.

Vid faktisk kostnad medräknas aldrig amortering av lån då den utgör kapitalbildning. Sökande med lån på bostaden ska uppmanas söka skattejämkning för räntekostnaden.

Den sökande bör ges skäligt rådrum för byte av bostad. Med skäligt rådrum avses en period som inte understiger fyra månader från den tidpunkt då den enskilde fick information om nämndens bedömning. Vid försäljning av bostadsrätt eller villa ska krav ställas på att bostaden lämnas till mäklare för försäljning.

I övrigt gäller vad som sägs i riktlinjerna om hyreslägenheter beträffande skälig kostnad, krav på bostadsbyte och överväganden i samband med det.

Fritidshus

Ekonomiskt bistånd till personer som äger andra fastigheter, t ex fritidshus ska inte beviljas annat än i akuta situationer eller under den tid det tar att sälja fastigheten, dock högst tre månader.

Rådrum för försäljning kan förlängas om det finns särskilda skäl t ex arvstvist.

Bankmedel, aktier, obligationer

Huvudprincipen är att ekonomiskt bistånd inte ska beviljas sökande som har tillgångar i form av kontanta medel eller värdepapper.

Ensamstående ålderspensionärer som äger kapital inte överstigande 50 % av basbeloppet kan erhålla försörjningsstöd oavsett kapitalet. För makar får inte kapitalet överstiga 70 % av basbeloppet.

Om ansökan gäller bistånd till livsföringen i övrigt ska eget sparkapital alltid tas i anspråk innan bistånd beviljas.

Barn får ha sparkapital på upp till 15 % av basbeloppet. Syftet är att detta ska kunna användas för större kostnader för barnets räkning som exempelvis cykel, idrottsutrustning eller lägerverksamhet.

Pensionssparande

Pensionssparande ska lösas ut om försäkringsbolaget/banken och skatteverket tillåter det.

Barns tillgångar

Hemmavarande minderåriga barns banktillgodohavanden som överstiger 15 % av basbeloppet anses som realiserbara tillgångar under förutsättning att regler i gåvobrev eller liknande inte finns. Barns tillgångar i form av kapital, fastighet eller dylikt ska inte räknas om de står under överförmyndarens kontroll, om inte överförmyndaren ger sitt samtycke till uttag. Uttag ska i så fall göras för barnets försörjning enligt norm.

Utgifter

De enda utgifter som ska räknas in i månadsbehovet är de som omfattas av försörjningsstödet. Utgift för underhållsstöd till barn, avbetalning på studielån eller andra lån och avbetalningar ska inte inräknas. Den som saknar inkomst kan ansöka om nedsättning eller uppskov av återbetalning av lån och underhållsstöd.

Grundförutsättningar för försörjningsstöd

Grundförutsättningarna för att beviljas försörjningsstöd är att man inte kan försörja sig själv. Äktenskapsbalken och Föräldrabalken är primär, vilket betyder att om man är gift är man skyldig att försörja varandra. Man är också försörjningsskyldig gentemot sina barn tills de fyllt 18 år eller avslutat sina gymnasiestudier fram tills de fyllt 21 år.

Hushållstyper

Sammanboende med hushållsgemenskap

Det finns två typer av sammanboende med hushållsgemenskap. Den ena typen är vuxna som oavsett kön lever under äktenskapsliknande förhållanden. Mellan dessa gäller hushållsgemenskap som innebär ett ömsesidigt ansvar för alla kostnader i hushållet. En gemensam ansökan och bådas sammanräknade inkomster ska ligga till grund för beräkning av biståndsbehov. Det innebär t.ex. att om bara den ene har inkomst får han eller hon stå också för sin sammanboendes kostnader så långt inkomsten räcker. Först därefter kan eventuellt kompletterande bistånd beviljas.

Den andra typen av hushållsgemenskap är mer begränsad. Det gäller personer som bor ihop och delar vissa kostnader men inte har ekonomiskt ansvar för varandra, t.ex. vuxna barn som bor kvar hemma eller vänner som delar lägenhet. I dessa fall beviljas ensamstående norm samt gemensamma kostnader utifrån hur många som delar på bostaden inklusive minderåriga barn.

Gifta men ej sammanboende

Gifta makar är enligt lagstiftning försörjningspliktiga gentemot varandra. Försörjningsplikten kvarstår även om makarna har skilda hushåll. Prövningen av försörjningsstöd ska utgå från denna princip om ömsesidig försörjningsplikt. Den gemensamma inkomsten ligger till grund för bedömning av bistånd. Även under betänketid vid skilsmässa är makar försörjningspliktiga gentemot varandra och gemensamma barn oavsett hur de väljer att bo. Om den ena maken har ett eget boende kan försörjningsstöd utgå för dubbla boenden. Endast om det är uppenbart olämpligt att makarna har gemensam ekonomi, exempelvis vid en familjevåldssituation, eller då någon av makarna är oförmögen att ta sitt ansvar för resten av familjen ska principen om gemensam försörjningsplikt frångås. Undantag kan även göras vid akuta nödsituationer.

Delad bostad och ungdom som bor hemma

För personer som delar boende och har viss hushållsgemenskap men ej lever under äktenskapsliknande förhållande beviljas ensamstående norm samt del av gemensamma hushållskostnader. Alla boende i bostaden ska då räknas inklusive minderåriga barn. Normtypen är aktuell för t.ex. kamrater som delar lägenhet, föräldrar som bor hos barn eller ungdomar med egen inkomst som bor kvar hemma.

Socialtjänsten ska normalt inte vid biståndsprövning ta hänsyn till den extra kostnad det innebär att gymnasiestuderande ungdom har eget boende. Undantag ska göras endast om det finns synnerliga skäl till att den unge inte kan bo kvar hemma. I möjligaste mån ska den unge ingå i föräldrarnas hushåll, men ibland kan det finnas skäl att se honom eller henne som ett eget hushåll. Även i det senare fallet ska om möjligt föräldrarnas ekonomi och förmåga att bidra till den unges kostnader utredas. Utredningen görs på Socialkontor Barn och Ungdom. Sociala förmåner som underhållsstöd och barnbidrag eller studiebidrag ska alltid komma den unge till godo. Möjligheten att utse en god man kan beaktas om den unges intressen särskilt behöver bevakas. Om den unge fyllt 16 år kan han eller hon själv ansöka om god man.

Familjer där gymnasieungdom studerar på annan ort

I de fall gymnasieungdomen studerar på annan ort räknas han in i familjen. Kostnader för hyra godkänns och inackorderingstillägget räknas som inkomst

Inneboende

För sökande som är inneboende räknas inte med hushållsgemenskap. Dessa personer ska ha bistånd enligt norm för ensamstående. Om avtalet mellan hyresvärden och den inneboende innebär att vissa hushållsutgifter som t.ex. telefon, förbrukningsvaror, ingår i hyran kan normen anpassas efter det.

Underårig som bildat familj

Förälder har kvar sitt försörjningsansvar för underårigt barn även om den underåriga själv blir förälder. Föräldrarna har däremot inget försörjningsansvar för sitt barnbarn. Vid giftermål övertar make försörjningsplikten för underårig eller gymnasiestuderande upp till 21 år. Om maken inte kan fullgöra sin försörjningsplikt, primär försörjningsplikt, har den underåriges föräldrar försörjningsplikt, sekundär försörjningsplikt.

Hushåll med underåriga barn

Föräldrarna ska ta ut full föräldrapenning till dess barnomsorgsplats erbjuds. Fyra veckor får sparas fram till det år föräldrapenningen senast får tas ut enligt försäkringskassans regler. Sparade dagar kan användas bl.a. till barnets invänjning i förskoleverksamhet eller skola. Vid parallellt deltagande i arbetsökarverksamhet får ersättningsdagarna delas upp mellan föräldrarna. Den som har försörjningsstöd i avvaktan plats i förskoleverksamhet är skyldig att ta första anvisning av plats, även i annan stadsdel om avståndet är rimligt, för att ha rätt till fortsatt bistånd.

Hushåll där barn bor växelvis hos föräldrarna

Om barnet eller barnen bor ungefär lika mycket hos båda föräldrarna ska halva barnbidraget räknas som inkomst och halva normen som utgift. Även övriga utgifter för barnet förutsätts delas mellan föräldrarna, exempelvis beviljas övrigt ekonomiskt bistånd med halva barnomsorgsavgiften, medicinkostnaden etc.

Beträffande umgängesbarn se under del 2. Merkostnader för umgänge med barn

Dokumentation

Socialtjänsten har skyldighet att dokumentera sin verksamhet. Särskilt viktigt är det i samband med myndighetsutövning. All dokumentation sker i verksamhetsregistret. Den enskilde ska hållas underrättad om den dokumentation som förs om honom eller henne och rätten att ta del av all dokumentation. Om den enskilde anser att någon uppgift i dokumentationen är oriktig ska detta antecknas.

Grundutredning och genomförandeplan

I samband med att ett ärende aktualiseras ska en grundutredning alltid göras, och dokumenteras enligt särskild mall. Grundutredningen ska utgöra underlag för den genomförandeplan som alltid ska upprättas tillsammans med den enskilde. I grundutredningen ska det framgå på vilka grunder rätten till försörjningsstöd föreligger och för vilken tidsperiod beslutet gäller. Genomförandeplanen ska följas upp kontinuerligt och revideras vid behov.

Beslutsfattande

Beslut ska fattas vid alla ansökningar om ekonomiskt bistånd. Beslutet ska vara skriftligt och skickas hem till sökanden.

Kommunicering

Om uppgift har tillförts ärendet genom någon annan än den sökanden ska den sökande ges tillfälle att yttra sig över den innan beslut fattas.

Avslagsbeslut och överklagan

Beslut om ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen är myndighetsutövning. Avslagsbeslut enligt 4 kap. 1 § eller 5 § socialtjänstlagen ska alltid vara skriftliga och motiverade och delges den sökande. Av beslutet ska följande framgå:

- Vad ansökan avser, dvs. ändamålet
- Eventuell tidsperiod.
- Motivering till avslaget.

I de fall det finns flera skäl till avslag ska samtliga avslagsgrunder skrivas in i beslutet och en närmare motivering i det enskilda fallet ska framgå av texten.

Besvärshänvisning ska lämnas liksom hjälp med överklagandet om den sökande behöver och begär det.

Observera att även gynnande beslut är överklagningsbara. Te x en beräkning.

Återbetalning

Normalt beviljas ekonomiskt bistånd utan krav på återbetalning. I vissa fall kan dock biståndet återkrävas (9 kap 1 och 2 §§ SoL) eller återsökas (Lagen om allmän försäkring 17 kap 1 §).

Återkrav enligt 9 kap 1 § SoL

(AU delegat)

Socialnämnden får återkräva bistånd som den enskilde fått felaktigt eller med för högt belopp på grund av:

- oriktiga uppgifter
- underlåtenhet att lämna uppgifter
- på annat sätt förorsakat att ekonomiskt bistånd enligt 4 kap 1 § utgetts obehörigen eller med för högt belopp

Vid bedrägeri Se under rubrik Bidragsbrott

Återkrav enligt 9 kap 2 § SoL

Socialnämnden får återkräva bistånd som lämnats:

- som förskott på förmån eller ersättning
- till den som är indragen i en arbetskonflikt eller
- till den som p g a förhållanden han/hon inte kan råda över hindrats från att förfoga över sina tillgångar

En förutsättning för beslut om bistånd förenat med återkrav är att den enskilde faktiskt kan betala tillbaka biståndet och inte antas bli ur stånd att klara sin försörjning eller dagliga livsföring i övrigt. Bistånd förenat med återkrav kan inte fattas mot eventuella inkomster, utan bara mot en väntad faktisk inkomst eller redan beslutad ersättning.

Ekonomiskt bistånd enligt 4 kap 2 § SoL får återkrävas om det har betalats ut med villkor om återbetalning. Det ska finnas en tydlig överenskommelse om när och på vilket sätt återbetalningen ska ske.

Vanligt förekommande återkravsbeslut är exempelvis:

- då studerande med studieuppehåll väntar sin första lön
- vid el- eller hyresskuld när biståndet beviljas enligt 4 kap 2 § SoL
- vid avvaktan på a-kasseersättning

Ersättningstalan (delegat AU)

I de fall den enskilde inte återbetalar återkrav enligt 9 kap. 1 eller 2 §§ kan kommunen med stöd av 9 kap. 3 § socialtjänstlagen väcka talan om ersättning hos länsrätten. Talan hos länsrätten måste väckas inom 3 år från det biståndet utbetalades och får inte bifallas av länsrätten om den ersättningsskyldige genom att återbetala kostnaden eller del av den kan antas bli ur stånd att klara sin försörjning eller livsföring i övrigt.

Innan talan väcks ska den enskildes aktuella ekonomiska situation utredas så långt det är möjligt. Den enskilde ska alltid erbjudas möjlighet att presentera och diskutera sina ekonomiska förhållanden. Visar genomförd utredning att det är styrkt eller troligt att den enskilde har

betalningsförmåga ska talan väckas hos länsrätten. Visar utredningen att den enskilde för tillfället inte kan betala kan återkravet ligga vilande under en period. Är det troligt att den enskildes betalningsförmåga inte inom rimlig tid förbättras kan återkravet efterges.

Eftergift understigande 10000 kronor (*Enhetschef/konsulent delegat*)

I de ärenden där sökande bedöms inte ha ekonomiska möjligheter att återbetala utgivet ekonomiskt bistånd kan eftergift medges.

Eftergift överstigande 10 000 kronor (*AU delegat*)

Återsökning

Lagstöd finns i lagen om allmän försäkring (AFL), 17 kap 1 § andra stycket.

Bestämmelserna avser sådan ersättning som kan komma att beviljas retroaktivt t ex sjukersättning, aktivitetsersättning, vårdbidrag, handikappersättning, bostadsbidrag, bostadstillägg och underhållstöd.

Kommunen kan få ersättning från försäkringskassan för belopp som utgivits som bistånd i avvaktan på försäkringskassans beslut till den sökande och hans familj för den tid som den retroaktiva ersättningen avser.

En förutsättning för att kommunen ska kunna återsöka utbetalt försörjningsstöd är att beslut har fattats utan villkor om återbetalning. Fullmakt eller överenskommelse ska därför inte krävas av den sökande.

Återsökningen sker via framställan till försäkringskassan på särskild blankett.

Den sökande ska informeras om att den retroaktiva ersättningen kommer att återsökas hos försäkringskassan.

Bidragsbrott

Polisanmälan enligt 6 § Bidragsbrottslagen ska ske när det finns anledning att anta att ett brott har begåtts. Har någon lämnat oriktiga uppgifter eller underlåtit att lämna uppgifter om inkomster och på så sätt obehörigen eller med för högt belopp fått ekonomiskt bistånd kan detta vara en olaglig handling. Oavsett om det finns anledning att misstänka att ett brott har begåtts eller ej ska det belopp den enskilde fått återkrävas.

Polisanmälan(*Enhetschef/konsulent delegat*)

Återkrav p g a felaktigt utbetalt försörjningsstöd (*AU delegat*)

Klagomål

Klagomål från sökande ska tas emot av enhetschef eller konsulent. Gäller klagomålet bemötande från handläggare ska den sökande hänvisas till enhetschef.

Gäller klagomålet handläggningen ska den sökande hänvisas till konsulent.

Klagomålen ska dokumenteras och diarieföras.